

Institutionen för tematisk utbildning och forskning - ITUF
Campus Norrköping

Hållbar utveckling i fyra svenska storföretag

En studie av definitioner, förhållningssätt och
socialt ansvar

Theresia Nyström

C-opsats från Miljövetarprogrammet, 2003

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Linköpings universitet, Campus Norrköping, 601 74 Norrköping

Institution, Avdelning

Department, Division
Institutionen för tematisk utbildning och forskning,
Miljövetarprogrammet
Department of thematic studies,
Environmental Science Programme

Datum

Date 2004-03-08

Språk

Language

- Svenska/Swedish
 Engelska/English

Rapporttyp

Report category

- Licentiatavhandling
 Examensarbete
 AB-uppsats
 C-uppsats
 D-uppsats
 Övrig rapport

ISBN

ISRN LIU-ITUF/MV-C--03/35--SE

ISSN**Serietitel och serienummer**

Title of series, numbering

Handledare

Tutor
Björn-Ola Linnér

URL för elektronisk version

<http://www.ep.liu.se/exjobb/ituf/>

Titel

Hållbar utveckling i fyra svenska storföretag - en studie av definitioner, förhållningssätt och socialt ansvar

Title

Sustainable development in four large swedish companies – a study of definitions, approaches and social responsibility

Författare/ Author

Theresia Nyström

Sammanfattning/ Abstract

I denna studie har fyra svenska storföretag studerats med avseende på hur de definierar begreppet hållbar utveckling, hur deras förhållningssätt är till hållbar utveckling samt hur de arbetar med socialt ansvar, även kallat samhällsansvar i ett vidare perspektiv. De intervjuade företagen är Volvo Lastvagnar, Skanska, Tetra Pak och Green Cargo. Studien är baserad på intervjuer via telefon med företagets miljöchefer, dessutom har företagets hållbarhetsredovisningar studerats. Studien belyser definitionen hållbar utveckling och pekar på att det finns många olika tolkningar av begreppet. Slutsatserna från intervjuerna och det studerade materialet är dock att företagen utgår från det grundläggande dokumentet från Brundtlandkommissionen. Däremot skiljer det sig mellan företagen hur man väljer att uttrycka definitionen skriftligt och muntligt, samt hur företagen valt att arbeta efter begreppet. De intervjuade företagen kommer från olika branscher och därmed är deras hållbarhetsarbete varierande. Studien visar också på att företagen anser sig ha arbetat efter begreppet under en lång tid, det nya är att de mera har samlat arbetet under begreppet hållbar utveckling. En fråga som studien går in på specifikt är den sociala aspekten och företagets samhällsansvar. Att företagen ges mer och mer ansvar är något som framkommer i studien och företagen upplever detta som en svårighet. De undrar var gränsen ska gå, det vill säga hur mycket företagen ska ta på sig av samhällsansvaret. Från vems synvinkel ska begreppet definieras? En fråga som också belyses är om det är självklart att alla i samhället ska ha "maximalt" ansvar för alla tre grundstenarna i hållbar utveckling, det vill säga miljö, ekonomi och socialt ansvar. "Triple bottom line" konceptet är det som ligger som en grund för många företag idag. Utgångspunkten är att för ett företag ska vara långsiktigt hållbart så måste det vara både finansiellt stabilt, det måste ta hänsyn till samhällets kulturella och sociala värderingar, och det måste reducera sin negativa miljöpåverkan.

Nyckelord

Hållbar utveckling, hållbarhetsredovisning, miljöredovisning, ekonomi, socialt ansvar, samhällsansvar, företag, Volvo Lastvagnar, Skanska, Tetra Pak, Green Cargo

Keywords

Sustainable development, sustainability report, environment, economy, social responsibility, companies

Förord

C-uppsatsen är färdig, en lärorik tid av kunskap, fördjupat intresse och nya frågor som har väckts. Vägen har dock varit mödosam. Det är så mycket jag skulle kunna skriva här men jag nöjer mig med några tack. Personerna som står omnämnda ska dock veta att det ligger mycket bakom de tacken de får. Jag vill tacka Jossan, Josmo för hennes läsning av mitt arbete, för hennes bollande av åsikter, trots att livet inte alltid var så lätt i den sidan av luren heller. Jossan, du kommer att bli en fantastisk skolfröken. Tack för att du alltid tror på mig! Tack Micke för alla dina timmar du lagt i telefon med att bolla idéer, och för att stötta och att pusha mig. Tack för att även du tror på mig och min kapacitet dock när tiderna ser mörka ut. Tack Krille krokodil för en givande diskussion och värdefulla synpunkter, alltid givande att prata med dig. Ett stort tack till Lars Mårtensson Volvo Lastvagnar, Staffan Söderberg Skanska, Erica Åkerström Green Cargo, Agneta Melin Tetra Pak och Jessica Fransson Deloitte & Touche som tog tid och ställde upp på intervju. Tack Greger, tack för dina ord "Keep up the good fight". Jag önskar dig lycka till med dina egna uppsatser. Tack Johanna, min granne som lagt många timmar då krisen med arbetet har tagit överhand. Tack till killen på gymmet för ditt engagemang i mitt arbete trots att du inte känner mig väl. Tack till Björn-Ola, Bjoli, för värdefulla och konkreta synpunkter då uppsatsen skulle sys ihop. Tack till Pelle och hans ord som jag haft på ett stort papper framför mig "Tess, ta hem det här nu" och "då man inte har konditionen på upploppet så får man ta till viljan och gnistan". Tack älskade William. Australia in my heart! Tack Simon! Tack mamma som försökt stötta trots kris i livet. Tack syrran! Tack Sandra! Tack Jessica för teknisk support vid "kompletteringsläget" och inlämningen av denna uppsats. Tack till min examinerator Thomas Achen. Sist men inte minst utan störst. Tack till honom som gör allt möjligt och för att jag är den jag är. Jag vill avsluta med följande ord från en okänd författare som sammanfattar vad mitt hjärta känner och var mitt hjärta främst hör hemma.

Återigen går jag stark ur striden...

Theresia 2003-12-01

One night a man had a dream. He dreamed he was walking along the beach with the Lord. Across the sky flashed scenes from his life. For each scene, he noticed two sets of footprints in the sand, one belonged to him, and the other to the Lord. Then the last scene of his life flashed before him, he looked back at the footprints in the sand. He noticed that many times along the path of his life there was only one set of footprints. He also noticed that is happened at the very lowest and saddest times on his life. This really bothered him and he questioned the Lord about it: "Lord, you said that once I decided to follow you, you'd walk with me all the way. But I have noticed that during the most troublesome time in my life, there is only one set of footprints. I don't understand why when I needed you most you would leave me." The Lord replied; "My precious, precious child, I love you and I would never leave you. During your times of trial and suffering, when you see only one set of footprints it was then that I carried you. "

Uppsatsen framlagd 2003-12-08

Reviderad Jan-mars 2004

Godkänd och inlämnad till tryck 2004-03-08

Sammanfattning

I denna studie har fyra svenska storföretag studerats med avseende på hur de definierar begreppet hållbar utveckling, hur deras förhållningssätt är till hållbar utveckling samt hur de arbetar med socialt ansvar, även kallat samhällsansvar i ett vidare perspektiv. De intervjuade företagen är Volvo Lastvagnar, Skanska, Tetra Pak och Green Cargo. Studien är baserad på intervjuer via telefon med företagens miljöchefer, dessutom har företagens hållbarhetsredovisningar studerats. Studien belyser definitionen hållbar utveckling och pekar på att det finns många olika tolkningar av begreppet. Slutsatserna från intervjuerna och det studerade materialet är dock att företagen utgår från det grundläggande dokumentet från Brundtlandkommissionen. Däremot skiljer det sig mellan företagen hur man väljer att uttrycka definitionen skriftligt och muntligt, samt hur företagen valt att arbeta efter begreppet. De intervjuade företagen kommer från olika branscher och därmed är deras hållbarhetsarbete varierande. Studien visar också på att företagen anser sig ha arbetat efter begreppet under en lång tid, det nya är att de mera har samlat arbetet under begreppet hållbar utveckling. En fråga som studien går in på specifikt är den sociala aspekten och företagens samhällsansvar. Att företagen ges mer och mer ansvar är något som framkommer i studien och företagen upplever detta som en svårighet. De undrar var gränsen ska gå, det vill säga hur mycket företagen ska ta på sig av samhällsansvaret. Från vems synvinkel ska begreppet definieras? En fråga som också belyses är om det är självklart att alla i samhället ska ha ”maximalt” ansvar för alla tre grundstenarna i hållbar utveckling, det vill säga miljö, ekonomi och socialt ansvar. ”Triple bottom line”konceptet är det som ligger som en grund för många företag idag. Utgångspunkten är att för ett företag ska vara långsiktigt hållbart så måste det vara finansiellt stabilt, det måste ta hänsyn till samhällets kulturella och sociala värderingar, och det måste reducera sin negativa miljöpåverkan.

1	INLEDNING.....	5
1.1	BAKGRUND	5
1.2	SYFTE.....	6
1.3	FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.4	DISPOSITION.....	6
2	METOD OCH MATERIAL.....	7
2.1	BAKGRUND TILL VAL AV ÄMNE	7
2.2	AVGRÄNSNING	7
2.3	KVALITATIV METOD.....	7
2.4	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	8
2.4.1	<i>Utförande och sammanställning av intervjuer.....</i>	9
2.5	MATERIAL.....	9
2.5.1	<i>Styrkor i val av metod och material</i>	10
2.6	KÄLLKRITIK	10
3	TEORI.....	11
4	ANALYS OCH DISKUSSION.....	13
4.1	FÖRETAGENS DEFINITION AV BEGREPPET HÅLLBAR UTVECKLING	13
4.2	HÅLLBAR UTVECKLING I FÖRETAGENS VERKSAMHET	18
4.3	FÖRETAGEN OCH SAMHÄLLSANSVARET	21
4.3.1	<i>Kritik mot företag och deras samhällsansvar</i>	25
4.3.2	<i>Flügger AB och Skanska – från kris och katastrof till positiv förändring</i>	25
5	SLUTSATSER.....	27
6	KÄLLFÖRTECKNING	28
6.1	TRYCKTA KÄLLOR.....	28
6.2	INTERNETKÄLLOR	29
6.3	MUNTliga KÄLLOR.....	29
6.4	ÖVRIGT SKRIFTLIGT MATERIAL	29
7	BILAGOR.....	30
7.1	INTERVJUFRÅGOR TILL FÖRETAGEN	30
7.2	INTERVJUFRÅGOR TILL DELOITTE & TOUCHE, JENNY FRANSSON.....	31

1 Inledning

1.1 Bakgrund

*"I slutet av 80-talet exploderade miljöfrågan i Sverige. På sjukhusen låg nyblivna mödrar och funderade på om inte tygblöjor var att föredra framför pappersblöjor? På ett halvår tog sig oblekta kaffefilter från ingenstans till en marknadsandel på 40 procent. Döda sälar på västkusten upprörde sinnena. Alla människor var på något sätt påverkade."*¹

Miljöfrågorna har under de sista decennierna kommit att få allt större uppmärksamhet i vårt samhälle. Miljöskadorna har kommit att ses som ett allt viktigare samhällsproblem. Resurserna i samhället räcker inte för att tillfredsställa alla behov och önskemål som vi människor har. Idag är vi mycket väl medvetna om att vår livsstil, med det konsumtionsmönster vi har, i många fall skadar de naturliga ekosystemen.² Medvetenheten har dock ökat och inneburit att begrepp som "varaktigt hållbar utveckling" är självklara inslag i politikens vokabulär, likaså i företagens industriella miljöpolitik samt i diskussionen på gräsrotsnivå.³ 1987 kom rapporten "Vår gemensamma framtid", den så kallade Brundtland-rapporten, från FNs kommission för miljö och utveckling. Rapportens ledord – hållbar utveckling (sustainable development) har kommit att präglade den internationella miljödebatten och miljörätten därefter. Tanken på att kommande generationers intressen skulle beaktas var dock inte helt ny, den hade formulerats vid första internationella miljökonferensen i Stockholm 1972.⁴ Begreppet hållbar utveckling beskrivs i Brundtlandrapporten på ett sätt som allmänt kommit att betraktas som den gällande definitionen.⁵ Brundtlandkommissionens uppgift var att skapa en handlingsplan med förslag till långsiktiga strategier för att på bästa sätt bevara miljön. Hållbar utveckling handlar dock inte bara om att skydda av miljön och ekonomisk utveckling går att förena och kan vara ömsesidigt förstärkande. Hållbar utveckling handlar också om en tredje dimension, att ta hänsyn till de sociala aspekterna. Sambanden mellan de ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekterna är det som idag definieras som begreppet hållbar utveckling.⁶

Allteftersom miljömedvetenheten ökat så har det också lett till att det ställs högre krav på företagen vad gäller miljöansvar. Kravet kommer från både allmänhet och myndigheter. Allmänheten har tryckt på att företagen ska ta hänsyn till att den ekonomiska verksamheten integreras med den ekologiska. I detta sammanhang har det blivit viktigt att föra fram informationen om företagens miljöverksamhet i riktning mot dess omgivning.⁷

Under 1990-talet har intresset för miljöredovisning ökat kraftigt och enligt Ljungdahl visar olika empiriska studier att miljöredovisning, i vart fall i större börsnoterade företag, har utvecklats kraftigt under senare år, i Sverige såsom i andra länder. De stora företagen har snabbt utökat sin externa miljörapportering.⁸ Redovisningens utveckling har gått från att vara myndighetsstyrd till att nu i hög grad vara marknadsstyrd. I dag är det en hel del intressenter

¹ Karpesjö, Anders (1992) *Miljöprofilering. När chefen fick gröna glasögon försvann de röda siffrorna* s. 11

² Kågeson, Per (1993) *Miljö och ekonomi i samspel* s. 9

³ Larsson, Lars-Olle (1995) *Miljöledning, miljörevision, miljöredovisning*

⁴ Ebbesson, Jonas (2003) *Miljö rätt* s.17

⁵ Larsson, Lars-Olle (2002) *Transparency! Det genomskinliga företaget*

⁶ Larsson (2002)

⁷ Larsson (2002)

⁸ Ljungdahl, Fredrik (1999) *Utveckling av miljöredovisning i svenska börsbolag – praxis, begrepp, orsaker* s. 85

som påverkar företagets redovisningar. Aktieägare, investerare, finansanalytiker, banker och försäkringsbolag har insett att det miljörelaterade agerandet från företagets sida kan ses ur en ekonomisk synvinkel. Följden har blivit att dessa grupper har framfört allt starkare önskingar om vilken information de vill att företagen ska lämna avseende de finansiella aspekterna.⁹ Det går att se en utveckling i hur företagets arbete går mot ett allt bredare ansvarstagande. En gemensam nämnare för allt fler företag har blivit arbetet med frågor kring hållbar utveckling, det vill säga att arbete med hänsyn till både de ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekterna. Ett resultat utav detta är att allt fler företag utvidgar sitt miljöarbete till att bli ett mera "hållbarhetsarbete". Ett led i detta är att företag gör hållbarhetsredovisningar istället för rena miljöredovisningar. Vad är då företagets definition av begreppet hållbar utveckling och hur har olika företag valt att arbeta? Vad har följderna blivit vad det gäller samhällsansvar utifrån de sociala aspekterna? Till följd utav företagets ökade samhällsansvar tycker jag en intressant studie vore att se hur några svenska storföretag har valt att arbeta med hållbar utveckling och specifikt synen på samhällsansvar.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att studera hur begreppet hållbar utveckling påverkar fyra svenska storföretag i deras verksamhet.

Jag har valt att studera fyra svenska storföretag från fyra olika branscher, vilka är lastbilstillverkning, byggbransch, förpacknings/livsmedelsindustri, och transport/logistik. Valet motiverades av att det var intressant att studera hur olika branscher definierar och arbetar med begreppet hållbar utveckling i sin verksamhet, likaså vad det till exempel kan finnas för likheter och skillnader dem emellan. Företagen som valts har gemensamt att de är svenska företag med mer eller mindre internationell verksamhet samt huvudkontor i Sverige. De valda företagen belyser heller inte bara miljöaspekten utan också mer eller mindre hela begreppet hållbar utveckling.

1.3 Frågeställningar

För att kunna besvara syftet ska följande frågeställningar besvaras:

1. Hur definierar företagen begreppet hållbar utveckling ?
2. Hur påverkar begreppet hållbar utveckling företagets verksamhet?
3. Hur ser företagen på sitt samhällsansvar utifrån begreppet hållbar utveckling?

1.4 Disposition

Kapitel två behandlar mitt val av metod och material. Här finns även källkritik och forskningsläge. I kapitel tre belyses begreppet hållbar utveckling ur olika synvinklar. Även begreppet med dess tre olika grundstenar belyses här ur ett företagsperspektiv. I kapitel fyra görs en analys och diskussion och i kapitel fem finns mina slutsatser. I det sista kapitlet finns mina referenser och bilagor.

⁹ Larsson, Lars-Olle (1999) *Miljöinformation och miljöredovisning* s. 30

2 Metod och Material

2.1 Bakgrund till val av ämne

Under min praktiktid på Saab Aerospace i Linköping under våren 2003 kom jag i kontakt med hållbarhetsredovisningar för första gången. Att miljöredovisningar fanns visste jag sedan innan, dock inte att vissa större företag under senare år gått mot att redovisa och mera påtagligt arbeta utifrån begreppet hållbar utveckling. Med andra ord, vissa företag har gått ett steg längre än att enbart redovisa och arbeta med miljöfrågor. Tyngdpunkten ligger nu på att få ett samlat arbete inom ekonomi, miljö och sociala aspekter. Anledningen till att utvecklingen gått åt detta håll är att många intressenter påverkar företagen idag och man pratar om ett större samhällsansvar från företagets sida. Då jag praktiserade på Saab fick jag erfara att det till företaget kom en rad olika och omfattande enkäter om frågor som inte bara rörde miljön, utan också om sociala ansvarstaganden. I den dagliga verksamheten jag deltog i med allt vad det innebar av diskussioner, material jag läste etc. så föddes ett intresse för företag och deras arbete med hållbarhetsredovisningar. Att studera hållbarhetsredovisningar ligger mera i linje med globala frågor som innefattar både miljö, sociala frågor och ekonomiska frågor samt kommunikations- och informationsfrågor över lag.

2.2 Avgränsning

Jag har som sagts innan, valt att studera fyra företag från fyra skilda branscher. Från varje företag har en person valts att intervjua, vilket skulle kunna ses som en begränsande faktor, men samtidigt ser jag att det djup som det ger att fokusera på en person kan vara av positiv karaktär. Jag har dessutom personer med samma funktion/position på respektive företag.

Jag har använt mig av bandade telefonintervjuer då jag hade begränsat med tid för att kunna besöka och göra intervjuer på de 5 olika företagen vars huvudkontor ligger i Stockholm, Göteborg och Lund. Inom denna studie har det inte funnits utrymme att studera huruvida ord och handling stämmer överens. Därmed vill jag inte säga att det skiljer sig, därmed inte heller att det överensstämmer. Jag gör i denna studie ingen värdering utav detta utan ser det som ett eventuellt fördjupningsämne till en annan studie.

2.3 Kvalitativ metod

För att kunna uppnå målsättningarna med undersökningen har jag valt att använda mig av kvalitativ metod, då jag tycker att den bäst uppfyller mitt syfte till detta studie.

För att få en djupare förståelse för det problemområde som ska studeras, är kvalitativ metod lämplig att använda till skillnad från att pröva om informationen har generell giltighet. Jag kan alltså i mitt fall inte applicera mina svar på andra företag och hur de definierar eller förhåller sig till hållbar utveckling. Mina svar säger endast något om de företag jag intervjuat och inga andra, det vill säga, de har ingen generell giltighet på andra företag. Metoden i sig är inget som är objektivt eller neutralt. Metoden ger i vart fall förutsättningar till kritiskt granskande av de resultat som framkommer. Resultatet blir förhoppningsvis en bättre och felfriare uppfattning om de förhållanden som undersöks studien.¹⁰ Den kvalitativa intervjun är en metod som har som syfte att få fram vad som är egenskapen hos någonting/någon,¹¹ i detta fall hur ett antal företag definierar hållbar utveckling och hur det påverkar deras verksamhet. Enligt Lantz är det lättaste sättet att få information om hur en person uppfattar

¹⁰ Holme, Idar. Solvang, Bernt (1991) *Forskningsmetodik* s. 11-12

¹¹ Svensson, Per-Gunnar. Starrin, Bengt (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik* s. 53

eller känner inför en viss företeelse som vi tycker är intressant att studera, just sättet att ställa frågor. Till skillnad från ett samtal så är det i intervjun den som intervjuar som styr i vilken riktning samtalet ska gå.¹²

En av fördelarna med att föra en intervju per telefon är att det blir en stor flexibilitet. Den som intervjuar kan välja att följa upp svaren genom att be respondenten utveckla eventuella oklarheter. Enkäten ger inte möjlighet till vare sig förtydligande eller mer djupgående samtal.¹³ Som Jacobsen skriver i sin bok *Intervju - Konsten att lyssna och fråga*, har det givetvis betydelse för intervjun om man möts mellan fyra ögon eller om man pratar över telefon. Han säger samtidigt att det ena inte nödvändigtvis är bättre än det andra. Den viktigaste nackdelen med telefonintervju menar Jacobsen kanske är att man förlorar kroppsspråket. Detta kan ibland säga något annat än det som sägs med orden. Man går miste om en stor del av den kommunikation som är omedveten.¹⁴ Några nackdelar som ska beaktas då en intervju görs, är brister i den tekniska utrustningen och att respondenten kan bli hämmad av att samtalet spelas in.¹⁵ Jag upplevde dock inte detta som något större problem då jag genomförde mina intervjuer, i vart fall inte att min respondent kände sig hämmad.

2.4 Tillvägagångssätt

Då jag kontaktade respondenterna per telefon, valde jag att i stora drag berätta syftet med mitt arbete. Jag valde dock att inte skicka ut frågorna i förväg då jag ville ha mera spontana än helt genomtänkta svar. Jag tyckte mig inte heller, enligt min uppfattning, ha några så djupgående, ingående eller kniviga frågor att det skulle behövas förberedelse för respondenterna. Om respondenterna fått frågorna i förväg så kunde de ha filat mera på sina svar, vilket kan vara både positivt och negativt. Att få frågorna i förväg kan kanske också innebära att de bollar dem med kollegor eller dylikt. En fördel med det kan vara att svaret kan bli mera nyanserat och inte bara utifrån respondentens egen uppfattning vilket skulle kunna göra deras svar mindre subjektivt. Jag tycker dock att det tillvägagångssätt jag valde genom att inte skicka ut frågorna i förväg var att föredra till mitt syfte. Valet av detta tillvägagångssätt gör att jag ser en intressant vinkel i att kunna jämföra deras ”spontansvar” med den mera ”genomtänkta” informationen som ges i företagets redovisning. Jag har i de flesta frågor utgått ifrån att svar på t.ex. definitioner av begrepp som t.ex. hållbar utveckling ska vara, så att säga, allmängiltiga för hela företaget. Vissa frågor har mera utmynnats i en djupare diskussion. Man ska vara medveten om att den person man intervjuar är just *en* och att det inte alltid kan extrapoleras till att gälla för ett helt företag. Enligt Kvale 1997 är styrkan med att göra en intervju den att det går att fånga olika personers åsikter och uppfattningar om ett ämne. Därmed går det att ”ge en bild av en mångsidig och kontroversiell mänsklig värld”. Varken jag eller min respondent är objektiva i vårt sätt att agera. Vad gäller subjektiviteten är det enligt Kvale dock detta som till stor del är styrkan hos den kvalitativa intervjun genom att den kan fånga olika tänkesätt.¹⁶ Det är viktigt att ha ett kritiskt förhållningssätt och att reflektera över de svar man får vare sig man gör en enkät- eller telefonintervju. Vad som är fakta och vad som är retorik kan ibland vara svårt att avgöra.

¹² Lantz, Annica (1993) *Intervjumethodik* s 12-13

¹³ Bell, J. (2000) *Introduktion till forskningsmethodik* s. 119

¹⁴ Jacobsen, Jan Krag (1993) *Intervju – konsten att lyssna och fråga* s. 159

¹⁵ Merriam, Sharan B. (1994) *Fallstudien som forskningsmetod* s. 96

¹⁶ Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun* s.14

2.4.1 Utförande och sammanställning av intervjuer

Alla intervjuerna, genomförda från intervjuarens bostad, tog mellan 45 och 60 minuter och genomfördes under en vecka i november 2003. Intervjuerna bandades för att jag som intervjuare bättre skulle kunna koncentrera mig på att ställa följdfrågor och gå in på mera djupgående diskussioner. Intervjuerna skrevs ned i textform inom ett dygn efter det att de genomförts. En styrka med att banda intervjuerna är att man kan gå tillbaka och lyssna på vad som sagts. Anledningen till att man transkriberar är att intervjusamtalet struktureras upp och att det blir bättre lämpat för analys. Eftersom intervjun inte syftar till att göra någon tolkning av psykologisk karaktär så är det enligt Kvale inte viktigt att göra "ordagranna återgivning".¹⁷ Jag har därför valt att, i de citat jag har med, språkligt redigera upprepningar och utfyllnadsord såsom "ju", "typ" och "liksom". Redigeringarna har gjorts för att öka läsvänligheten. De delar som jag valde att specifikt lyfta ur intervjun som citat, till exempel hur de definierar begreppet hållbar utveckling, lyssnade jag på ett flertal gånger. På andra partier lyssnade jag också mycket noggrant men där gjordes ingen exakt transkribering. Två av respondenterna ville ha råtexten tillskickat sig så att eventuella missförstånd, oklarheter eller liknande kunde åtgärdas av dessa.

2.5 Material

Jag har i min studie studerat det material som har varit relevant för mitt syfte. Som huvuddokument har jag därför valt den redovisning som innefattar miljö, ekonomi och/eller sociala frågor. Det är i huvudsak dessa dokument som kommer att belysas. Som kompletterande dokument har jag olika dokument för de olika företagen, vilka jag redovisar längre ner. Dessa dokument har bidragit till en mera komplett och i vissa fall djupare bild av företags hela verksamhet samt hållbarhetsarbetet. Jag har även studerat tidigare års redovisningar för att se om, och i sådana fall hur, företagen har ändrat sina redovisningar. Detta har gjorts för att få en mera övergripande bild av företagens miljöarbete de senaste åren.

Förutom dokumenten och intervjuer med de fyra valda intervjuade företagen, har jag valt ett femte företag som är ett revisions- och konsultföretag, vars namn är Deloitte & Touche. Detta företag ser jag som en mer oberoende källa jämfört med mina intervjuföretag. Min avsikt har varit att använda Deloitte & Touche för att belysa definitionen av begreppet hållbar utveckling samt vissa aspekter i hur företagen arbetar med samt redovisar sitt hållbarhetsarbete. Med andra ord, genom Deloitte & Touche kan jag få en övergripande bild av hur företag överlag redovisar samt hur vad det kan finnas för svagheter med deras redovisningar.

Enligt Deloitte & Touche, som har gjort undersökningar av de svenska företagens frivilliga redovisningar under de sista elva åren,¹⁸ så finns det fyra olika redovisningsstrategier vilka företagen följer för sin redovisning. Den första strategin är årsredovisning, det vill säga de företag som har *ett* dokument som innehåller den formella årsredovisningen, verksamhetsöversikten och ibland även viss hållbarhetsinformation. Här ingår Green Cargo. Den andra strategin är årsredovisning och hållbarhetsredovisning, det vill säga de företag som har en årsredovisning *och* ett separat dokument med hållbarhetsinformation. Här ingår Skanska och Tetra Pak. Redovisningsstrategi tre är årsredovisning och verksamhetsöversikt, det vill säga de företag som har *två* dokument för lämnandet av finansiell information. Den ena innehåller den formella årsredovisningen samt ytterligare information. Det andra

¹⁷ Kvale (1997) s.152

¹⁸ Deloitte & Touche (2003) Årets rapportering

dokumentet innehåller en verksamhetsöversikt, som i viss utsträckning omfattar samma information som själva årsredovisningen men som även innehåller annan kompletterande information, till exempel hållbarhetsinformation. Här ingår Volvo (jag vill påpeka att det är Volvo Group vilken Volvo Lastvagnar ligger under, inte att sammanblandas med Volvo personvagnar som numera ägs av Ford och därmed inte längre ingår i Volvo Group). Den fjärde redovisningsformen är årsredovisning, verksamhetsöversikt och hållbarhetsredovisning, det vill säga de företag som har *två* finansiella dokument *och* en separat hållbarhetsredovisning.¹⁹

Från Skanska har jag studerat hållbarhetsredovisningen för 2002. Kompletterande material har varit deras hemsida. Från Volvo har jag studerat årsredovisningen med den integrerade miljöredovisningen för Volvo Group där, som tidigare nämnts, Volvo Lastvagnar ingår. Jag har som kompletterande dokument Environmental product declaration från Volvo Lastvagnar, Volvo Lastvagnars företagspresentation samt Volvo Group – Code of conduct.

Från Tetra Pak har jag studerat deras ”miljöredovisning 2002 med sociala frågor”. Från Green Cargo har jag studerat års- och hållbarhetsredovisningen 2002 samt dokumentet ”Vision, vilja, värden”.

2.5.1 Styrkor i val av metod och material

Jag ser det som att ett större material ger en bredare och mer rättvisande bild. Jag ser att jag har ökat vetenskapligheten i mitt arbete genom att inte bara göra intervjuerna, utan att även studera flera olika dokument från företagen. Styrkan i detta ser jag som att jag kan jämföra en del av frågesvaren jag fått med den information som finns i företagets material. Då jag gör telefonintervjun och sedan studerar materialet kan jag uttala mig angående skillnader eller likheter i det sagda samt det skrivna ordet. Då förstoras det skrivna ordet inte upp lika mycket eller tvärtom utan metoderna kompletterar varandra. En annan styrka ser jag även i att jag valt att göra en intervju med Deloitte & Touche vilka jag ser som en kompletterande och oberoende källa. För att stärka metoden ytterligare kunde ännu ett granskningsföretag valts. Jag vill dock betona att tyngdpunkten av metoddelen ligger på intervjuerna, det är de som utgör mitt huvudsakliga material för analys.

2.6 Källkritik

I studien har använts material som är producerat utav företagen själva. Det är viktigt att ha i åtanke att det kan finnas vissa intressen från företagens sida att vilja visa upp ”den goda” sidan snarare än den sämre. För att få en mera övergripande bild av företaget kunde en större mängd material studerats. Med avseende på intervjuerna vill jag peka på att jag fått ut olika mycket utav dessa. Från intervjun med Skanska fick jag ut mycket intressant och relevant material, något som till viss del har gjort att det kanske ibland blir lite mycket ”Skanskapräglat”. Från intervjun med Green Cargo fick jag inte ut lika mycket, det kan kanske delvis bero på att miljöchefen bara varit inom företaget något år. Något som miljöchefen här påpekade var att hon inte kanske var rätt person att svara på alla frågor. Det är också viktigt att ha i åtanke då olika händelser har inträffat. Det är skillnad på att i intervjun diskutera dagsfärska händelser jämfört med det som hände för flera år sedan. Jag har använt material från bland annat Timbro förlag men jag anser inte att jag ur vare sig denna bok, eller någon annan, har lyft upp extrema åsikter som skulle kunna spegla min studie ur enbart ett perspektiv, utan jag har försökt att få en samlad bild med olika åsikter.

¹⁹ Deloitte & Touche (2003)

3 Teori

Ebbesson menar att begreppet hållbar utveckling är öppet för många tolkningar. Innebörden kan dock förväntas vara att åtminstone tanken på att utvecklingen som sker i samhället borde vara långsiktigt bärkraftig och ta i beaktande kommande generationers intressen.²⁰ En av tolkningskonflikterna är den mellan industriländerna och utvecklingsländerna där frågan kan ställas om vilka som ska ges prioritet när det gäller skyddandet av miljön.²¹ Ebbesson ställer frågan hur ”*en social och materiell utveckling kan förenas med ett hållbart utnyttjande av naturresurser*”? Enligt Ebbesson måste frågan ställas på så sätt att den tar hänsyn till de oerhörda skillnaderna mellan industriländer och utvecklingsländer vad gäller användningen av naturresurser.²² Wandén belyser hållbarhetsproblemets innebörd och ställer frågan hur man ska definiera det angelägna begreppet hållbarhet på ett sätt som gör att vi förstår att det måste ske en förändring i vårt samhälle. Ska man försöka ange vad något är på ett abstrakt sätt eller på ett mera konkret sätt genom att se hur det samhället påverkar naturen?²³ Wandén belyser de två olika begreppen och ställer även frågan om det allmänt sett är möjligt med en ”*ekologiskt hållbar ekonomisk tillväxt*”? Henderson menar i sin bok *Missriktad välvilja – falska föreställningar om företagens samhällsansvar*,²⁴ att den framtida debatten om den globala marknadsekonomi kommer att domineras utav frågan om företagens samhällsansvar. Trots det stora värde som tillskrivs begreppet hållbar utveckling, så varken preciseras eller klargörs det i de två WBCSD-rapporterna (World Business Council for Sustainable development) anser Henderson. Ofta hänvisas till den kortfattade formuleringen från 1987 års Brundtlandrapport, ”som hade som rekommendation att hållbar utveckling bör ses som en global målsättning”.²⁵ Henderson menar vidare att trots att den ideligen åberopas världsomspännande, är formuleringen ingenting annat en generell grundregel som i sig inte erbjuder någon anvisning om hur företagen ska gå tillväga för att applicera den i sina verksamheter. Ett sätt att gå in mera på innebörden i begreppet hållbar utveckling, säger Henderson, är att definiera begreppet med hänvisning till vad som påstås vara dess tre ”olika ben”: de ekonomiska, miljöbetingade och samhälleliga grundstenarna. Dessa har antagits och så att säga accepterats inom många olika områden och av många olika aktörer, ”inte bara i affärsvärlden”.²⁶ Grundtanken med det koncept som benämns ”Triple bottom line” är att ”för att ett företag ska kunna betraktas som hållbart på lång sikt, så måste det vara finansiellt stabilt, det måste reducera sin negativa miljöpåverkan och det måste agera i överensstämmelse med de sociala och kulturella förväntningar som samhället har på företaget”.²⁷ Likaså benämns det på följande sätt, skriver Henderson: ”*begreppet hållbar utveckling, som fäster lika stor vikt vid ekonomiska framsteg, skydd av miljön och samhällsansvar*”.²⁸ Företagen föreskrivs att ordna och styra in sina verksamheter på att stödja hållbar utveckling enligt alla dessa tre aspekter.²⁹ Ett annat begrepp som blir mera vanligt bland i varje fall större företag är ”Code of conduct”. Dessa värderingar eller ”uppföranderegler” med speciell fokus på sociala aspekter utgör en slags grund för företagets arbete med dessa frågor.

Minna Gillberg ger i sin avhandling *From Green Image to Green Practice - Normative action and self-regulation* en intressant djupdykning i tre olika företags tillvägagångssätt med sitt

²⁰ Ebbesson, Jonas (2003) *Miljörätt* s.17

²¹ Ebbesson, Jonas (2000) *Internationell miljö rätt* s. 48

²² Ebbesson (2000) s. 48

²³ Wandén, Stig (1997) *Miljö, livsstil och samhälle* s. 76

²⁴ Henderson, David (2002) *Missriktad välvilja - Falska föreställningar om företagens samhällsansvar* s. 7

²⁵ Henderson (2002) s. 51

²⁶ Henderson (2002) s. 52

²⁷ Deloitte & Touche (2003) *Årets rapportering* s. 8

²⁸ Henderson (2002) s. 52-53

²⁹ Henderson (2002) s. 52-53

miljöarbete. Gillberg betonar att det skett en stor förändring i samhället både gällande myndigheters och företags agerande, glappet mellan en så kallad "image" och ett verkligt handlande har minskat, en positiv attitydförändring har skett. Företagen ser de kostnadsinvesteringar de gör för att främja en mera miljövänlig utveckling som en nödvändig investering för att helt enkelt överleva på lång sikt. Genom att företagen till exempel sparar på resurser, leder det till att de också sparar pengar. Ny miljövänlig teknik är ännu en faktor som gynnar företagen.³⁰ Gillberg pekar på en förändring i förhållandet och kommunikationen mellan företag och NGOs. Innebörden i förändringen är att det lett till ett ömsesidigare samarbete samt starkare gemensamt mål för att minska utsläpp från företag. Gillberg betonar att NGOs har fört fram miljöfrågorna till en position där det är lättare att få gehör för dem.³¹ Företag idag tar till större delen egna initiativ till förändring genom till exempel införandet av miljöledningssystem eller miljövänligare teknik. Allt detta har lett till en positiv trend som för övrigt fört fram en arbetsform med ett deltagande och inflytande som kommer underifrån i organisationen. Gillberg betonar att normen i samhället har ändrat sig och nu i större grad än förut baseras på värden utifrån ett rationellt handlande.³²

I denna studie kommer det fram åsikter om hållbarhetsbegreppets innebörd, hur det ska tolkas och vad det konkret kommer att innebära för företagen. Ebbesson är en, av i och för sig många, som ställer frågor som är värda att fundera på. Likaså Wandén för en diskussion om begreppets innebörd, tolkning och vad som ska eftersträvas med begreppet. I båda dessa fall diskuteras en problematik som jag tycker framkommer i diskussionerna med företagen i denna studie. Ebbesson och Wandén är två teoretiker som kan sägas ta upp begreppets problematik på ett mera allmänt plan, mera riktat till hela vårt samhälle, mot alla dess aktörer. Även Henderson för ett resonemang utifrån ett kritiskt synsätt men har sin fokus på hållbarhet utifrån ett företagsperspektiv, något som passar denna studie. Han menar att begreppet så som det uttrycks i Brundlandrapporten är mera ett allmängiltigt grundbegrepp snarare än något som företagen konkret kan omsätta i praktiska termer. En del i denna studie är just företagens definitioner av begreppet hållbar utveckling och vidare deras konkreta handlingsätt, inte alltid helt oproblematiska. Begreppet, eller konceptet "Triple bottom line" har kommit att bli en grund där ekonomi, miljö och socialt ansvar blir det koncept som kommit att gälla för allt fler företag. Vissa företag arbetar även efter Code of conduct, vilket har tyngdpunkten på sociala värderingar vilket två av de intervjuade företagen kommer att ta upp. En fråga som är viktig och ytterst intressant är frågan om företagens samhällsansvar, en fråga som diskuteras i sista delen av denna studie. I Minna Gillbergs avhandling går det att följa hennes studier av fyra svenska företag och deras arbete från en mera "imageinriktad" verksamhet till att bli mera handfasta i sitt arbete med miljö- och vidare hållbarhetsfrågor. I min studie kommer företaget Flügger AB belysas. Förutom att det är ett intressant fall så går det att dra paralleller mellan detta företag och Skanskas utveckling inom hållbarhetsområdet. Gillberg pekar även på det ökade samarbetet mellan NGO:s och företagen, något som kan ses i intervjuerna i denna studie. Överhuvudtaget så är det allmänna intrycket i intervjuerna liksom i Gillbergs studie, att det går att se en positiv utveckling mellan ord och handling samt en ändrad attityd bland företagen.

³⁰ Gillberg, Minna (1999) *From Green Image to green practice - Normative action and self-regulation* s. 226

³¹ Gillberg (1999) s.115

³² Gillberg (1999) s.226

4 Analys och diskussion

Resultatet har strukturerats upp efter ett antal frågeställningsområden som jag valt att gå djupare in på. Det första analysavsnittet ska ge svar på min första frågeställning hur företagen definierar begreppet hållbar utveckling. Det andra analysavsnittet ska ge svar på min andra frågeställning; det vill säga hur begreppet hållbar utveckling påverkar företagets verksamhet. Analysavsnitt tre ska ge svar på min tredje frågeställning om företagets samhällsansvar. Därefter går jag in på att analysera hur företagen definierar begreppet hållbar utveckling. Mitt första analysavsnitt kommer att innefatta material från intervjun samt från tryckt material. De två övriga kommer till största delen att byggas på de genomförda intervjuerna. Kapitlet är upplagt på det sätt att de två första avsnitten är till sin form mera analyserande, tredje avsnittet övergår mera i en diskussion kring företagets samhällsansvar. Formen att mera föra en diskussion på det sista avsnittet var mera passande. Att gränserna mellan analys och diskussion flyter samman passade också formen för de frågeställningar och de upplägg som valts.

4.1 Företagens definition av begreppet hållbar utveckling

Världskommissionen, eller Brundtlandkommissionen som den också kallas, har definierat begreppet hållbar utveckling som: ”en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredställa sina behov”.

Nedan visas resultatet av hur de intervjuade företagen definierar begreppet hållbar utveckling.

Enligt Lars Mårtensson,³³ Volvo Lastvagnar, så är definitionen för hållbar utveckling att företaget precis som originaldefinitionen ska bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt att den inte försämrar förutsättningarna för framtida generationer. I sin årsredovisning³⁴ säger företaget att det är en viktig ”medspelare” i samhället och att det representerar en lång tradition av ansvarstagande och ett aktivt engagemang i den sociala utvecklingen. Företaget är också en stor arbetsgivare i många länder kring hela världen och att deras lokala påverkan därför är viktig på många sätt. Företagets trovärdighet som en god samhällsmedborgare är i stort sett baserat på traditionen som ger uttryck i företagets värde: kvalitet, säkerhet och miljöhänsyn/miljöengagemang.

Värderingarna eller de sociala ”uppförandereglererna” Code of Conduct uttrycks inom Skanska som en ”plattform för vårt agerande inom områdena miljö, affäretik, mänskliga rättigheter, relationer till anställda och andra intressenter.”³⁵ För Volvo Lastvagnars del så berättar Mårtensson³⁶ att begreppet Code of Conduct präglar företagets verksamhet på följande sätt:

Det kommer utifrån ”hållbarhetstänket”. Aktieägarna förväntar sig att vi ska arbeta med dessa frågor. I Code of Conduct försöker vi att samla ihop allt under ett i stället för att redovisa varje sak för sig. Hållbarhet och Code of Conduct är i sig inget nytt utan det är mera sättet på vilket vi sätter en etikett på det. Det är ett externt kommunikationsverktyg för att på ett enkelt sätt visa hur företaget internt arbetar med hållbarhetsfrågorna.

³³ Mårtensson, Lars Volvo Lastvagnar (2003-10-10), Intervju utförd av Theresia Nyström

³⁴ The Volvo Group (2002)

³⁵ Skanska (2002) Hållbarhetsredovisning

³⁶ Mårtensson (2003)

I Volvo Lastvagnars företagspresentation³⁷ säger företaget att miljöfrågorna spelar en viktig roll i deras verksamhet och beaktas i alla led av produkternas livscykel. I materialet *Volvo Group - Code of Conduct*³⁸ säger företaget att dess företagsvärderingar och åtaganden i förhållande till hållbar utveckling ska återspegla, främja och implementeras i hela Volvogruppens policies, beslut och agerande både nu och i framtiden. I materialet står att läsa om bland annat *legal Compliance, relations with buisnesspartners, conflicts of interests, political involvements, human rights, workplace Practicies and labor*.

Söderberg³⁹ Skanska betonar att det inte finns någon anledning för företaget att utgå från något annat än de gängse dokument som finns. I Skanskas hållbarhetsredovisning⁴⁰ för 2002, tar företaget upp Brundtlandkommissionens rapport ”Vår gemensamma framtid”, och pekar med utgångspunkt ifrån detta på att företagets arbete med hållbarhetsfrågor under år 2002 kännetecknades utav hållbarhetsarbetet runt omkring i världen. Skanskas utveckling med detta arbete är en viktig del av deras varumärke. Flera av Skanskas viktigaste kunder är aktivt engagerade i hållbarhetsfrågor och förväntar sig detsamma av sin leverantör. ”Hållbarhetsredovisningen ger en bild över vilka vi är, var vi befinner oss och vad vi gör” säger företaget i sin redovisning. Söderberg⁴¹ förklarar:

Den utvecklingen som vi genomför nu syftar till att uppnå mål som vi kallar för hållbarhet, men det målet kan ju vara ganska så visionärt. Beskrivet för respektive bransch eller företag där hållbar utveckling definieras av dagsfärska trender. Vi har dock en policy och en strategi som genomförs hela tiden. Och då skulle man kunna säga populärt är det är vår deklaration av hållbar utveckling. Code of conduct är just nu vår hållbarhetspolicy.

Söderberg⁴² menar, sett utifrån sin egen verksamhet, att det för tillfället är mycket arbetsmiljö som styr i vissa länder. Vad var hållbar utveckling för ett år sen? Ja, det var inte lika mycket arbetsmiljö menar han. Hela marknaden är trendstyrd men det finns hela tiden ett kärnarbete som bedrivs oberoende av andra personer, som till exempel de som investerar i Skanska-aktier, säger Söderberg⁴³. I Skanskas Code of Conduct⁴⁴ säger företaget att de har ”höjt ribban” för sina egna insatser genom att formulera tuffa mål och definiera nivåer för sitt globala etiska, miljörelaterade och sociala arbete i enlighet med Skanskas Code of Conduct. Vidare säger företaget att det ska välja de projekt som är mest lönsamma med ett minimum av ekonomiska, miljörelaterade och sociala risker. En konsekvens av införandet av Skanskas Code of Conduct kan bli att de måste säga nej till vissa projekt och kunder, att helt enkelt besluta att inte verka i vissa länder eller regioner säger företaget. Söderberg⁴⁵ förklarar Code of Conduct med att det är det verksamhetsövergripande kravdokumentet som gäller hela Skanska oavsett var företaget bedriver verksamhet. Det är inte helt självklart att alla ute i t.ex. ett landsting vet innebörden av begreppet hållbar utveckling. Uppförandekoder är ibland till skillnad från ”sustainability” lättare för vissa att känna sig hemma med. Det handlar om psykologi, menar Söderberg, vad man kallar saker.

³⁷ Volvo Lastvagnar *Företagspresentation*

³⁸ Volvo Group *Code of Conduct*

³⁹ Staffan Söderberg, Skanska (2003-10-10), Intervju utförd av Theresia Nyström

⁴⁰ Skanska Hållbarhetsredovisning (2002)

⁴¹ Söderberg, (2003)

⁴² Söderberg, (2003)

⁴³ Söderberg, (2003)

⁴⁴ Skanska Code of conduct

⁴⁵ Skanska Code of conduct

Melin⁴⁶, Tetra Pak, säger att företaget inte har tagit steget fullt ut genom att kalla sig ett "sustainable company". Företaget säger dock i sin så kallade mission, att det ska vara ett ansvarsfullt företag, som ska skapa lönsamhet i samklang med en uthållig miljö och ett samhällsansvar. Melin⁴⁷ menar att företaget till största delen närmar sig frågan från miljösidan men att avsaknaden av en "ren" hållbarhetsredovisning inte behöver innebära att företaget inte arbetar med hållbarhetsfrågor. Melin⁴⁸ säger att företaget har en policy med etiska koder och program för hur de arbetar som ligger under begreppet hållbar utveckling, men att företaget kanske inte använder begreppet i vanligt tal. Melin⁴⁹ betonar att det hör kanske till bilden om Tetra Pak, att eftersom företaget inte är börsnoterat så är det mer anonymt och kanske också något mer restriktivt med att berätta vad det gör. Melin⁵⁰ förklarar:

Våra kunder vill veta vad vi gör men det finns inte samma behov från banker och aktieägare. Vårt förhållningssätt är ju att jobba i det tysta utan att egentligen ha samlat ihop vårt arbete och tittat på vad är vårt hållbarhetsarbete. Vi har ju våra "core values", som också ska vara vår ledstjärna för hur vi arbetar, och vi har våra policies, men vi kanske mera skulle dokumentera mera vad vi har och att vi skulle ha en gemensam policy för hållbarhetsfrågor också. Kunderna är mera intresserade av vad vi gör ute i världen än vad vi gör i Sverige.

I Tetra Paks "miljöredovisning med sociala frågor",⁵¹ skriver företaget att deras miljöredovisning i år har utökats att även gälla frågor med social anknytning. De skriver att det genom detta tar de första stegen mot en hållbarhetsredovisning men som Melin⁵² säger är det inte mogna att gå ut och kalla den hållbarhetsredovisning ännu. Företaget säger att deras mission är att vara ett ansvarsfullt företag som skapar tillväxt samtidigt som de är goda samhällsmedborgare och arbetar för en hållbar miljö.

Green Cargos Erica Åkerström⁵³ förklarar definitionen som om man tänker sig hållbar utveckling som en slags vision eller kärnvärde, och att man sedan går ner på strategier som att det ska vara ekonomiskt lönsamt, bra miljöhänsyn och social hänsyn. Åkerström⁵⁴ säger att det inte går att säga en "à la Brundtland-kommissionens" definition av hållbar utveckling, men att det är den definitionen som naturligtvis ligger till grund för deras arbete samt ett Tripple-bottom-line-tänk. I Green Cargos års- och hållbarhetsredovisning⁵⁵ säger företaget att de har samlat sig under ett kärnvärde som också är deras vision, det vill säga hållbar utveckling. Företaget har redan från början haft ett internt uppföljningsverktyg i form av en måltavla där det mäter sex fokusområden: finans, kund, säkerhet, medarbetare, miljö och samhälle. Detta mäts månatligen och hållbar utveckling är nedbrutet till måltavlan och dessa fokusområden. Åkerström⁵⁶ förklarar:

Detta är "Tripple-bottom-line-tänk" att det är väldigt enkelt att placera in dessa områden i antingen profit, planet eller people. Om man börjar med hållbar utveckling någonstans till vänster som en slags vision eller kärnvärde och sedan

⁴⁶ Melin, Agneta. Tetra Pak (2003-11-11), intervju utförd av Theresia Nyström

⁴⁷ Melin. (2003)

⁴⁸ Melin. (2003)

⁴⁹ Melin. (2003)

⁵⁰ Melin. (2003)

⁵¹ Tetra Pak Miljöredovisning (2002) Sverige - med sociala frågor

⁵² Melin, (2003)

⁵³ Åkerström, Erica. Green Cargo (2003-11-13), intervju utförd av Theresia Nyström

⁵⁴ Åkerström(2003)

⁵⁵ Green Cargo Års- och hållbarhetsredovisning (2002) – nu och i framtiden

⁵⁶ Åkerström (2003)

går man ner på strategier att det ska vara ekonomiskt lönsamt, bra miljöhänsyn och social hänsyn...Brundtlandkommissionens definition av hållbar utveckling finns dock med och när vi pratar om hållbar utveckling inom vårt företag så brukar vi alltid först dra den, den är ju inte svår att stå bakom så att säga.

I Green Cargos års- och hållbarhetsredovisning⁵⁷ säger företaget att de har samlat sig under ett kärnvärde som också är en vision – hållbar utveckling. Verktyget måltavlan med sina sex målområden hjälper dem att realisera sitt kärnvärde, både i praktiken och som vision.

I broschyren *Vision, vilja, värden*⁵⁸ har företaget tagit upp att begreppets ursprung finns i Brundtlandkommissionen och att det i korthet innebär ”upprättandet av en global och rättvis fördelning av resurser som harmoniserar med framtida generationers möjlighet till en god levnadsnivå”. Green Cargo har omsatt begreppet i en definition som ska leda företaget i dess konkreta arbete för en hållbar utveckling.

Jenny Fransson, Deloitte & Touche,⁵⁹ säger att företaget inte definierar begreppet utifrån företagets sida, utan att det tillämpar den definitionen som råder på marknaden. Företaget arbetar inte internt med begreppet eftersom de är tjänsteproducerande företag vars påverkan ligger i det råd det ger till andra företag. Brundtlandkommissionens definition av hållbar utveckling är nog den som företaget tycker är den bredaste och den som det förespråkar det vill säga ”vi ska inte äventyra framtida generationers förmåga att” och så vidare...

Fransson⁶⁰ förklarar:

”Tripple-bottom-line-konceptet”, det vill säga för att ett företag ska vara långsiktigt lönsamt så måste det vara finansiellt stabilt, det måste ta hänsyn till samhällets kulturella och sociala värderingar och det måste reducera sin negativa miljöpåverkan. Brundtlandkommissionen definition av hållbar utveckling och konceptet ”Tripple-bottom-line” går ju hand i hand. Men att det ena kanske talar lite mer konkret hur man ska gå tillväga och då måste man tänka utifrån ”Tripple-bottom-line-konceptet”. Så ser vi på världen...

Sammanfattningsvis, resultatet från de intervjuer som gjorts, samt det material som studerats, visar att företagen har sin utgångspunkt i Brundtlandkommissionens definition och innebörd av begreppet hållbar utveckling. En samstämmighet råder mellan intervjuresultaten och företagens tryckta material. En slutsats är dock att beroende på hur långt företagen kommit med sitt hållbarhetsarbete, samt vad det är för verksamhet företagen representerar, så finns det skillnader i hur företagen väljer att muntligt och skriftligt definiera begreppet hållbar utveckling.

Fransson⁶¹ på Deloitte & Touche tycker sig se rätt så stora skillnader mellan hur företagen definierar hållbar utveckling. En fara menar Fransson,⁶² är möjligtvis om alla börjar definiera på sitt sätt. På frågan om det finns stora skillnader mellan det företagen *säger* och der som de *faktiskt* gör, så svarar Fransson⁶³ att hon inte hoppas, och inte heller tror, att så är fallet eftersom det skulle skada företagen. Likaså Gillberg är inne på den linjen att glappet mellan ”image” och handlande har minskat. Organisationen Svenskt näringsliv säger om företagen att

⁵⁷ Green Cargo Års- och hållbarhetsredovisning (2002) – nu och i framtiden

⁵⁸ Vision, vilja, värden hållbar utveckling (2001)

⁵⁹ Fransson, Jenny Deloitte & Touche (2003-11-12), intervju utförd av Theresia Nyström

⁶⁰ Fransson (2003)

⁶¹ Fransson (2003)

⁶² Fransson (2003)

⁶³ Fransson (2003)

det finns ”ett egenintresse av att fylla sitt varumärke med goda värden”.⁶⁴ Följden blir då rimligtvis att de försöker att uppträda på ett sådant sätt att deras varumärke inte kommer till skada. Fransson⁶⁵ efterlyser dock en förklaring i företagens miljö- eller hållbarhetsredovisningar om *varför* företagen jobbar med de områden de gör och inte bara *att* de gör det. Jonas Ebbesson⁶⁶ menar att begreppet hållbar utveckling är öppet för många tolkningar. Likaså menar Fransson⁶⁷ att företagen kanske definierar begreppet för mycket utifrån den egna verksamheten. Mot detta kan ställas att det kanske är just det som behövs för att det ska bli något konkret och inte bara ett ”tomt begrepp” i företagens verksamhet. Åkerström⁶⁸, Green Cargo, säger så här:

I materialet ”Vision, vilja och värden”, har vi en matris på vilket sätt vi bryter ner hållbar utveckling för att bli något handfast och konkret i vår verksamhet för det är väldigt svårt att kommunicera hållbar utveckling med medarbetarna. Begreppet är kanske fortfarande inte så självförklarande för en medarbetare, en lokförare, utan den måste brytas ner i företagets organisation för att få någon fart på hållbarhetsarbetet.

Mårtensson⁶⁹, Volvo Lastvagnar uttrycker sig på följande sätt:

Ibland, om man ska vara lite kritisk, så tror jag att man försöker att anpassa definitioner eller modeord till att passa de som företagen själva gör, men överlag tror jag att de företag som pratar om hållbar utveckling pratar om sociala frågor och att man har ett starkt engagemang från högsta ledningen och verkligen är seriösa med detta.

Mårtensson⁷⁰ säger vidare ”om man ska vara lite självkritisk”, så pratar företaget inte mycket om hållbar utveckling internt. Det används inte särskilt ofta men däremot begreppets innebörd finns med i den interna styrningen. Mårtensson⁷¹ menar vidare att det kan fylla ett syfte att man utnyttjar begreppet och att man är tydlig med vad målsättningen är. ”Tyvärr har hållbar utveckling blivit ett modeord och nu pratar man istället om att företaget ska vara en god samhällsmedborgare, det kommer ju nya saker hela tiden, lite urvattnat”.

Enligt Henderson⁷² har hållbar utveckling, liksom företagens samhällsansvar, blivit väl bemött bland olika aktörer, men likväl så finns det olika åsikter om vad det betyder och hur det bör användas i företagens dagliga verksamheter. ”Det saknas ett väl underbyggt samförstånd som kan ligga till grund för åtgärder, vare sig de är statliga eller företagsgrundande”, anser Henderson. Söderberg⁷³, Skanska, tycker att definitionen av hållbar utveckling är viktig, det vill säga, vad är definitionen på hållbar utveckling och från vems perspektiv definieras den? Söderberg menar att Naturvårdsverket som en statlig myndighet tillåts att ”highjacka”, så att säga lägga beslag på begreppet som de vill, så varför skulle inte företagen kunna göra samma sak? Staten eller FN borde kanske definiera det på ett sätt så att

⁶⁴ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

⁶⁵ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

⁶⁶ Ebbesson (2003) s. 17

⁶⁷ Fransson (2003)

⁶⁸ Åkerström (2003)

⁶⁹ Mårtensson (2003)

⁷⁰ Mårtensson (2003)

⁷¹ Mårtensson (2003)

⁷² Henderson (2002) s.51-52

⁷³ Söderberg (2003)

det är lättare att börja arbeta med det anser Söderberg⁷⁴. Melin, Tetra Pak, menar att eftersom definitionen är ett politiskt begrepp så blir det problem när det ska tillämpas eftersom det är en vision och en vilja, men vad betyder det? Wandén ställer frågan om är möjligt med en tillväxt som är både ekologiskt och ekonomisk hållbar. Enligt Wandén finns det två sätt på vilket man kan uppfatta definitionen hållbar utveckling. Den som används mest frekvent är den miljömässiga aspekten. Innebörden är att de naturresurser som inte är förnyelsebara ingalunda får minska utan att vi istället bör satsa på förnybara bränslen och material, därtill även bevara biologiska mångfalden.⁷⁵ Utifrån denna premiss blir det angeläget med en ekologisk mätning på hållbarhet. Det andra sättet att uppfatta hållbarhet är från den ekonomiska synvinkeln, där människornas behov framhålls, likaså ”uppdraget” att tillgodose kommande generationers behov i lika stor omfattning som våra egna. Hur vi människor värderar olika händelser i naturen sätter måttet för hur hållbarheten ska värderas i pengar, ”det naturliga kapitalet” ska hållas på en jämn nivå.⁷⁶ Wandén menar vidare att definitionerna har sina brister. Den ekologiska definitionen av hållbarhet är otydlig därför att det oavbrutet sker en rubbning i naturen även om vi inte gör någon åverkan på den.⁷⁷ Vilket är det tal som vi ska jämföra med, med andra ord, det tal som de kommande generationernas naturresurser ska kunna likställas med? Är det jämfört med det tillstånd som råder idag, eller är det ett tillstånd som hade rätt då vi lämnar över till eftervärlden frågar sig Wandén. Likaså är Wandéns mening att inte heller den ekonomiska definitionen av hållbar tillväxt är tillfredställande. Miljöproblemen återges i ekonomiska termer medan naturen blir en sekundär angelägenhet. Resultatet blir att hållbar utveckling blir antropocentrisk, den ser till kommande människors behov, naturen får komma på andra plats.⁷⁸ Det är användarnas sympatier som får bestämma vilket värde miljön ska ha, inte de miljömässiga eller etiska omständigheterna. Ett ekosystem kan i sådana fall få stå till sidan för marknadens krav.

Efter att ha belyst företagens definitioner av begreppet hållbar utveckling går analysen nu över till att studera företagens förhållningssätt till hållbar utveckling.

4.2 Hållbar utveckling i företagens verksamhet

Mårtensson⁷⁹, Volvo Lastvagnar, beskriver början för företags arbete med hållbar utveckling såsom att det alltid har funnits med, men att det inte alltid funnits med som en definition förrän samhället började prata om hållbar utveckling. Därför är det också svårt att säga när det började. Sett specifikt ur miljösynpunkt så var startsignalen i samband med FN:s miljökonferens 1972 i Stockholm då företags första miljöpolicy formulerades. Sedan dess har den legat till grund för miljöarbetet inom företaget.

Inom Skanska verkar arbetsmiljön har funnits med som en speciell fråga under en lång tid tillbaka. Enligt Söderberg⁸⁰, verkar olyckan i ett projekt på Hallandsåsen vara starten för det verkliga miljöarbetet och att företaget har miljöcertifierats efter det. Söderberg⁸¹ nämner även Rio-92 som någon slags startpunkt för miljöarbetet. Under 2002 samlade även företaget all verksamhet under en policy - Code of Conduct.

⁷⁴ Söderberg (2003)

⁷⁵ Wandén (1997) s. 76-77

⁷⁶ Wandén (1997) s. 76-77

⁷⁷ Wandén (1997) s. 76-77

⁷⁸ Wandén (1997) s. 76-77

⁷⁹ Mårtensson (2003)

⁸⁰ Söderberg (2003)

⁸¹ Söderberg (2003)

Enligt Melin⁸², Tetra Pak, har bitar av hållbarhetsarbetet, om man inte sätter benämningen hållbarhet, funnits med sedan början, fokuseringen har då varit på barn och skolor som säkerligen funnits med i 30 år. Företaget jobbar, och har jobbat med hållbarhetsfrågor, utan att sätta etiketten på det och gör fortfarande så.

Mårtensson, Volvo Lastvagnar, anser att man många gånger uppfinner beteckningar som kommer långt senare än arbetet påbörjats och att det därmed är förhållandevis enkelt för dem och många andra företag att börja jobba med frågorna. De är ingenting nytt, inget revolutionerande, utan mera ett nytt sätt att acceptera och angripa saker och ting. Söderberg,⁸³ Skanska, menar att företags miljöarbete ibland, liksom annat arbete som startas i samhället som en följd av någon olycka eller katastrof, allt som oftast blir en reaktiv handling, det vill säga det är svårt att förutse allt i förväg. Enligt Skanska har företaget arbetat med hållbarhetsfrågan, från deras synvinkel speciellt arbetsmiljöfrågor, men att det inte är förrän nu som någon har efterfrågat det. ”Det räcker inte med att vara bra, utan här handlar det om att *visa det* på ett sätt som accepteras. Det är skillnad på att veta att man är bra än att förklara att man är bra”, menar Söderberg⁸⁴. Åkerström⁸⁵, Green Cargo menar dock att deras företag som är statligt, kanske därför har ögonen på sig från samhället på ett annat sätt än vad ett börsnoterat privat företag har.

För Volvo Lastvagnars del så påverkar hållbar utveckling företaget på så sätt att de internt känner ett större tryck från samhället runt omkring sig var i världen det än befinner sig. Företaget känner trycket på sig att bli aktivt och att även bjuda in till en dialog med olika intressenter i samhället, allt från grannar till fabriker, till miljöorganisationer och myndigheter. För att nå de mål företaget sätter är det viktigt att ha ett nära samarbete med myndigheter samt att uppnå de lagkrav för produkter och fabriker som gäller, säger Mårtensson⁸⁶. En annan bit i hållbarhetsperspektivet är att ha en global miniminivå när det gäller de produkter Volvo Lastvagnar tillverkar. Precis som organisationen Svenskt näringsliv påpekar att många företag, oberoende av det regelverk som gäller⁸⁷, väljer att se till att uppfylla miniminivån eller lägre, gör Volvo Lastvagnar således på detta sätt, exempelvis i Kina eller Sydamerika. Ibland kan företags miniminivå vara tuffare än landets lokala. Tanken med de globala miniminivåerna är att hitta ett globalt angreppssätt. En viktig fråga för Volvo Lastvagnar är växthuseffekten som är en stor utmaning, likaså frågan om energitillgången. De länder som har tillgång till pengar, kommer också se till att de har tillgång till energi. Mårtensson menar att dessa två faktorer kan hämma tillgången till utveckling i de fattiga länderna och att hanteringen av miljöfrågorna definitivt är en rättvisefråga. Företaget försöker uppnå miniminivåer, samt samma standarder i alla länder. Företaget försöker också att verka för att myndigheterna i utvecklingsländerna får in samma krav på avgasemissioner som Europa och USA. Likaså görs försök med tuffare krav på bränslekvalité. Mårtensson betonar att vi måste se till att u-länderna ej går i våra fotspår. U-länderna måste ta ett tekniksprång, det vi kan bidra med är tekniken och kunskapen. Enligt Ebbesson⁸⁸ måste vi ha i åtanke att det finns oerhört stora skillnader i hur och hur mycket vi i västvärlden, till skillnad från utvecklingsländerna, använder oss utav naturtillgångarna. Detta

⁸² Melin (2003)

⁸³ Söderberg (2003)

⁸⁴ Söderberg (2003)

⁸⁵ Åkerström 2003

⁸⁶ Mårtensson (2003)

⁸⁷ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

⁸⁸ Ebbesson (2000) s.48

är en fråga som vi bör bära med oss med tanke på att jordens befolkning ökar i antal. Likaså är de naturtillgångar som finns att tillgå begränsade och kan därför inte utnyttjas på vilket sätt och hur länge som helst.

Söderberg⁸⁹ lägger stor vikt vid att betona skillnaden då man som Skanska är i olika länder och gör projekt av olika längd, till skillnad från företag med fabriker som till exempel Volvo. Skanska bedriver många projekt, till exempel bygger de en väg åt en kommun i något land. Det är olika fokus för olika länder med avseende på hur företaget arbetar med hållbar utveckling. I t.ex. Honduras kan det vara social styrning, i Sydamerika arbetar man med antikorrupcion, i Sverige arbetsmiljöfrågor. Det finns olika prioriteringar på olika ställen men de arbetar efter det övergripande dokumentet Code of Conduct som gäller hela Skanskas verksamhet, oavsett var den bedrivs. Det är svårt för företaget att jämföra Honduras med Malmö och därför kan det också vara lite svårt att redovisa hur de arbetar med hållbarhetsfrågorna.

Tetra Pak arbetar både lokalt och globalt. Företaget har till exempel Tetra Pak Spanien som producerat något de kallar ”Sustainability report”. Sett till begreppet i stort så arbetar Tetra Pak dock mycket med arbetsmiljö och med de anställdas förmåner. Företaget lägger också mycket arbete på sina leverantörer. De diskuterar även sådant som ett hållbart skogsbruk där de viktigaste leverantörerna kommer in. I Forest Stewardship Council, det vill säga FSC-certifiering av skogsbruk, ingår de sociala aspekterna som en viktig del. Här ingår bland annat hur man behandlar arbetskraft och även ursprungsbefolkningar. Virke är den viktigaste råvaran eftersom den går till kartong. Företaget blickar därmed bakåt i kedjan med avseende på de sociala aspekterna.

För Green Cargos del är det nog svårt att säga vad som var ”hönan eller ägget” säger Åkerström⁹⁰. Mycket tog avstamp i måltavlan och sen tankarna kring att allt hänger ihop, att det inte är enskilda system som ligger parallellt, utan att de är integrerade med varandra. För företaget var det ingen tillfällighet, utan en högst medveten handling, att ta namnet Green Cargo vilket försiggicks utav ett gediget arbete. Företaget har tänkt på en breddad syn, inte bara Green Cargo i bemärkelsen ”gröna transporter-miljöanpassade transporter”, utan har försökt att se det ur ett hållbarhetsperspektiv redan från början. Vanligtvis har väl ändå arbetet sitt ursprung i ett aktivt och gediget miljöarbete säger Åkerström, men hur man än vänder på det så är miljön en stor del av ”Triple bottom line”.

I Green Cargos verksamhet handlar främst begreppet hållbar utveckling om att ha säkra transporter och att transportera på ett säkert sätt. Vidare handlar det om att närboende inte drabbas av olyckor. ”Dessutom verka där man kan påverka och försöka påverka det man kan”, säger Åkerström.

Går det att utifrån företagets svar se någon speciell ”approach” som företagen har valt för sitt arbete med hållbar utveckling? Var det så att företagen började arbeta utifrån detta synsätt och utifrån sitt arbete definierade innebörden av begreppet, eller gjorde man tvärtom och började definiera begreppet och sedan arbeta utifrån det? Resultatet från företagets svar visar att alla företagen anser sig ha arbetat med hållbarhetsfrågor mer eller mindre under en lång tid men att de har samlat sig, eller satt en etikett på arbetet på senare år. Fransson⁹¹, Deloitte & Touche menar att ett företag som arbetar enligt det första alternativet rimligtvis borde ha ett

⁸⁹ Söderberg (2003)

⁹⁰ Åkerström (2003)

⁹¹ Fransson (2003)

arbete och ett begrepp som är mer anpassat efter sin egen verksamhet än en företag som gjort tvärtom.

Ett av de intervjuade företagen, Green Cargo, har som affärsidé att transportera så miljövänligt som möjligt, och eftersom tåg är det sättet så har man valt tåg. Företaget har, kan man säga, gått från ett annat håll jämfört med många andra företag. För detta företag är *affärsvisionen* hållbar utveckling. Med andra ord, det finns ingen annan affärsidé som till exempel Volvo, Skanska eller Tetra Pak där själva ”miljöbiten” blir ett mera sekundärt mål. Hela Green Cargos verksamhet är till för att möjliggöra för andra en hållbar utveckling som företaget själva uttrycker det. Fransson⁹², Deloitte & Touche menar att om ett skogsföretag, börjar handla med utsläppsrättigheter, så kan företaget satsa på att utöka sin produktion istället för att lägga ”sin kvot” på utsläpp från transporter. Green Cargo skiljer sig därmed från de tre övriga intervjuade företagen genom att hela deras affärsidé bygger på och medverkar till en hållbar utveckling som de skriver i sin års- och hållbarhetsredovisning.

Att begreppet hållbar utveckling påverkar företagens verksamheter på olika sätt och i olika stor grad framgår av studien. Hållbar utveckling innefattar både miljö, ekonomi och sociala aspekter. En ytterst intressant och viktig aspekt borde vara just den sistnämnda, det vill säga hur företagen ser på sitt samhällsansvar.

4.3 Företagen och samhällsansvaret

För Green Cargo är det viktigt att framstå som en god samhällsmedborgare, speciellt då det ser till floran av intressenter ett företag har som är långt fler än bara kunder, ägare och medarbetare. Särskilt viktigt för företaget är de närboende, vilket innebär att det måste vidtas säkerhetsåtgärder för de närboende så att de inte drabbas av olyckor. ”Då vi vet att järnväg är bättre för miljön så kanske det handlar om att arbeta gentemot Banverket för infrastrukturfrågor, det tycker jag är en viktig samhällsfråga. Kort och gott, att jobba med infrastrukturfrågor är en viktig del som samhällsaktör” säger Åkerström.⁹³

För Volvo Lastvagnar är det viktigt att framstå som en god samhällsmedborgare utav olika anledningar inte minst för de anställda samt ”approachen” mot nya tänkbara medarbetare. Även företagets relation med myndigheter är viktig då det råder ett ömsesidigt förhållande sinsemellan. I utvecklingsländerna är det viktigt för företaget att trycka på framtida lagkrav. Mårtensson⁹⁴ menar att det är företaget som har kunskapen om det industriella systemet och sina produkter. I och med detta kan företaget därför hjälpa till så att lagkraven träffar rätt samt att utvecklingen sker på ett sätt som gynnar miljön.

Söderberg⁹⁵, Skanska, menar att det självklart är viktigt att vara en god samhällsmedborgare. Företaget vill inte kännetecknas av att de ”tjänar mycket pengar och bygger fina byggnader” men samtidigt höra att det inte passar in i samhället. Alla vill väl känna att de passar in, menar Söderberg⁹⁶. ”Vi vill inte framstå som ett ansvarsfullt företag, vi vill vara ett!”

För Tetra Paks del är det egentligen inte marknaden som påverkar. Det är inte så att deras kunder har ställt krav, men däremot har de ett mycket nära samarbete dem emellan. Kunderna

⁹² Fransson (2003)

⁹³ Åkerström (2003)

⁹⁴ Mårtensson (2003)

⁹⁵ Söderberg (2003)

⁹⁶ Söderberg (2003)

förutsätter att företaget arbetar på ett bra sätt och att det tar sitt ansvar. För företaget handlar det om att vara på en plats och producera där en längre tid. En konsekvens utav detta är att företaget måste arbeta på ett långsiktigt sätt och därmed bete sig på ett ansvarsfullt sätt.

Företaget är en del i kedjan av att försörja människor med livsmedel och betonar just livsmedelssäkerheten, det vill säga med speciell betoning på livsmedel som man inte blir sjuk av. Melin⁹⁷ betonar här att det går någon gräns för hur långt företagets samhällsansvar ska sträcka sig. Företaget ska ha ett ansvar för det samhälle det befinner sig i med att betala skatt, följa de regler som finns och så vidare, men samtidigt, ställer sig Melin⁹⁸ frågan var gränsen går. Är det så att man vill föra över ansvar för delar av infrastrukturen, el- och vattenförsörjning och vägar exempelvis? ”Det finns för tillfället en tendens som är den att det den offentliga delen inte klarar av försöker man mer och mer föra över på företagen” anser Melin. Samtidigt betonar hon att det inte är någon lätt fråga var gränsen för företagets ansvar skall gå.⁹⁹ Svenskt näringsliv har bland annat utgått från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. ”Skulle detta kunna vara en gemensam nämnare för företag så har man ju kommit långt”, anser Melin¹⁰⁰.

Organisationen Svenskt näringsliv, som kan sägas representera många av de svenska företagen och deras intressen och även till stor del, om man kan se det rent generellt, deras samlade åsikter. Svenskt Näringsliv ställer sig bakom det Melin kort tog upp om företagen och mänskliga rättigheter. Svenskt näringsliv menar att de svenska företagets verksamhet bör vila på ”den värdegrund som kommer till uttryck i FN:s Global Compact och OECDs riktlinjer för multinationella företag”.¹⁰¹ Svenskt näringsliv anser likaså att ”svenska företag har en skyldighet att respektera mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsrättsprinciper och miljöstandarder, oavsett var i världen de verkar”. Utöver detta får företagen själva bestämma arbetssättet för att implementera dessa grundläggande värderingar i sina enskilda verksamheter. Det kan till exempel handla om att arbeta efter uppförandekoderna med betoning på de sociala aspekterna. Till exempel så visar denna studie att Volvo Lastvagnar och Skanska arbetar utifrån uppförandekoderna ”Code of Conduct”. Ett annat exempel är att företagen väljer att redovisa efter den globala standarden ”Global Reporting Initiative” (GRI).¹⁰²

Vidare menar Svenskt näringsliv att det är en nödvändighet för företag som agerar på den globala marknaden att förfoga över yrkesskicklig arbetskraft som även är oberoende. Att arbeta för en etnisk mångfald, samt gynnsamma förutsättning för sina medarbetare är också en grundläggande åsikt. Trots allt så måste de ekonomiska faktorerna vägas in för att en utveckling ska kunna bli hållbar. Svenskt näringsliv menar att ”näringslivet måste kunna vara långsiktigt lönsamt för att investeringar, introduktion av ny teknik och tillväxt ska bli möjlig”.¹⁰³ Larsson¹⁰⁴ gör en reflektion genom frågan ”hur ska ett företag kunna vara långsiktigt när kortsiktig överlevnad är nödvändig för den långsiktiga?”. Inom Volvo Lastvagnar är uppfattningen att inom företaget, liksom många andra företag, så försöker man vara beredd på att agera på ett långsiktigt sätt. Samtidigt är det ett problem med att företaget mäts på årsbasis, att utmaningen ligger i att försöka få en acceptans för det långsiktiga agerandet. Samhället har en stor roll bland annat genom att få aktieägarna att acceptera

⁹⁷ Melin (2003)

⁹⁸ Melin (2003)

⁹⁹ Melin (2003)

¹⁰⁰ Melin (2003)

¹⁰¹ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

¹⁰² <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

¹⁰³ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

¹⁰⁴ Larsson (2002)

långsiktigheten. ”Kortsiktig avkastning drivs alldeles för starkt och man får ibland utnyttja ekonomin för att driva dessa frågor” menar Mårtensson¹⁰⁵ och trycker på att det är här ”du och jag som arbetar med miljöfrågor har en utmaning”. Det finns en tidsfaktor kopplat till hur mycket företaget/företagen klarar av med avseende på rådande konjunktur och även andra faktorer. Mårtensson¹⁰⁶ säger dock, och det stämmer nog in på övriga företag i denna studie, att de definitivt inte hade jobbat på detta sätt om det *inte* varit bra för företaget ekonomiskt, samt ur ett långsiktigt perspektiv. ”Företagens primära uppgift är att producera varor och tjänster som efterfrågas av marknaden men företagen har självklart ett ansvar att alltid följa den lagstiftning som finns där verksamheten bedrivs”¹⁰⁷ säger Svenskt näringsliv, och det är ju så det är. Det är också här det går att se att i själva ”föreningen” mellan de olika aspekterna uppkommer det oftast en konflikt. Både skydd av miljön, ekonomisk utveckling samt de sociala aspekterna är *en nödvändighet* för att begreppet hållbar utveckling inte bara ska bli en definition utan en mera konkret handling. Detta finner jag rätt så uppenbart då de intervjuade företagen har ”öppnat sig” och gett sina åsikter och synpunkter, som inte heller dessa personer tycker är lätta att förena. Westerlund understryker att all utveckling inte kan försiggå på ett hållbart sätt och att detta rimligtvis är en av utgångspunkterna till skapandet av Världskommissionen för miljö och utveckling.¹⁰⁸ Westerlund ställer frågan hur det går det till att förena utveckling och hållbarhet och menar att svaret inte är givet. Brundtlandkommissionen verkar ha uttryckt uppfattningen att dessa båda är förenliga¹⁰⁹ och svaret, menar Westerlund, skulle också kunna komma att vara avhängigt av vad som eftersträvas med hållbarhet. Är det en utveckling som ska vara hållbar på så sätt att den ständigt kommer att fortsätta på samma sätt? Eller är det en sådan utveckling som under alla omständigheter inte går längre än vad miljön tål?¹¹⁰

I intervjun med Skanska föddes en fundering över samhällsansvaret och dess fördelning. Kanske kunde miljöansvaret gå på tvären över alla områden i samhället men att samhällsansvaret kanske borde delas upp. Problemet är väl i sådana fall vem som skulle definiera olika aktörers samhällsansvar. Funderingarna har jag baserat på intervjun med Söderberg¹¹¹, Skanska, som menar att det kanske inte är självklart att definitionen av hållbar utveckling för ett företag ska innebära maximalt av allting. Precis som Westerlund betonar så finns det en problematik i vad som eftersträvas med hållbarhet. Söderberg ställer sig frågan om ett företag ska ha ansvar för både miljö, ekonomi och sociala aspekter på ett jämlikt sätt. Ska det vara ”maximalt” av alla dessa tre? Söderberg¹¹² undrar om det är tanken att även landstingen ska ha ekonomisk tillväxt? ”Alla kan inte ha allt ansvar utan man får ju dela upp ansvaret så att den som är bäst på någonting gör det, och någon som är bättre på det gör det”. Ett positivt resultat av en uppdelning vad gäller ansvarsfrågan kunde bli att företagen kunde få en mera naturlig och tydlig roll i samhället istället för att det ska finnas en motsättning mellan samhället och företagen vilket Söderberg¹¹³ menar är det rådande fallet idag. Att det istället kan växa fram en attityd att det är positivt med företagande. Att det är positivt att de större företagen stödjer miljö och sociala frågor men att kanske grunden är att de bidrar med de ekonomiska fördelarna. Likaså Melin¹¹⁴, Tetra Pak betonar som tidigare nämnts, att den

¹⁰⁵ Mårtensson (2003)

¹⁰⁶ Mårtensson (2003)

¹⁰⁷ <http://www.svensktnaringsliv.se>, 2003-11-27

¹⁰⁸ Westerlund (1997) s.24

¹⁰⁹ Westerlund (1997) s.24

¹¹⁰ Westerlund (1997) s.24

¹¹¹ Söderberg (2003)

¹¹² Söderberg (2003)

¹¹³ Söderberg (2003)

¹¹⁴ Melin (2003)

rådande tendensen är att offentliga sektorn lägger över mer och mer ansvar på företagen. Både Skanska och Tetra Pak som har verksamheter i många länder trycker på frågan var gränsen för samhällsansvaret ska gå. Skanska har femton tusen projekt varje år runt om i världen. Företaget bygger exempelvis en väg åt en kommun i ett land och i projektet ger företaget folk utbildning, skyddskläder och så vidare. När de lämnar landet berättar Söderberg¹¹⁵ att folk kan stå där och undra vad som händer härnäst? I Honduras har företaget byggt ett antal broar åt Sida. När projektet är klart så har företaget inga mera projekt i landet. ”Tar vi ett dåligt socialt ansvar när vi lämnar Honduras bakom oss när vi har haft skolor där och byggt villor och gjort en massa grejer? Vad är vårt sociala ansvar?” undrar Söderberg¹¹⁶. Även Melin¹¹⁷, Tetra Pak instämmer i problemet med företagets gränsdragningar för sitt samhällsansvar. I synnerhet genom dessa två företag har även problematiken med företagens samhällsansvar belysts och diskuterats. Åkerström¹¹⁸, Green Cargo, funderar på om företag också ska ställa krav på sina kunder. Vilket ansvar har företagen för vad kunden gör med produkten eller tjänsten? Vem är det som sätter agendan på miljösidan om det inte är konsumenterna frågar sig (eller nåt sånt) Söderberg¹¹⁹ och förklarar:

Vi har producerat lägenheter i Göteborg som drar ”noll energi” men det är ingen som efterfrågar dem utan det är endast läget som avgör. Innan man säger att företagen har ett så stort ansvar så ska man fråga sig om det finns ett behov. Vi har tekniken för ”nollenergihus”, likaså har Volvo tekniken för etanolbilar. De grejer vi erbjuder, hus eller bilar, hur gör man om inte kunder efterfrågar dem? Finns det däremot en efterfrågan så kommer det alltid att finnas företag som vill leverera.

Söderberg¹²⁰ menar att det finns en hel del frågor att ta hänsyn till, exempelvis: Vem är det som ska se till att världen ska bli mer ekonomiskt hållbar, är det världsbanken eller företagen och vad är ett ekonomiskt hållbart system? Det är staten, menar Söderberg¹²¹, som ålägger företagen att skapa tillväxt i de fattiga länderna. Därmed måste de utnyttja sin företagskraft för att komma tillrätta med sociala problem, arbetslöshet och fattigdom i stora delar av världen. Det kanske är så att företagen ska tillämpa och göra så som staten vill vad gäller miljöskydd, socialt skydd samt följa de ekonomiska reglerna. Frågan återstår ändå, vem det är som ska skapa tillväxt menar Söderberg¹²² som till och med anser att det idag är fullt med tillväxt. Söderberg¹²³ anser att de svenska företagen var dåligt representerade vid FNs Världsmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Staten lyssnar mycket på NGO:s, menar Söderberg¹²⁴. Det är i och för sig bra, men staten bör lyssna till hela samhället då man sätter en internationell agenda. Risken är annars att företagen inte tar det till sig, framhåller Söderberg¹²⁵. Stämmer hans uppfattning om den svenska hållningen vid Johannesburg, förefaller det rimligt dåligt med ambitionerna inför konferensen om att trycka på ett partnerskap mellan beslutsfattare, företag och frivilligorganisationer.¹²⁶ Lisa Ringström¹²⁷

¹¹⁵ Söderberg (2003)

¹¹⁶ Söderberg (2003)

¹¹⁷ Melin (2003)

¹¹⁸ Åkerström (2003)

¹¹⁹ Söderberg (2003)

¹²⁰ Söderberg (2003)

¹²¹ Söderberg (2003)

¹²² Söderberg (2003)

¹²³ Söderberg (2003)

¹²⁴ Söderberg (2003)

¹²⁵ Söderberg (2003)

¹²⁶ <http://www.un.org> 2003-11-29

¹²⁷ Ringström, Lisa <http://www.miljorapporten.se> 2003-11-17

skrev en artikel om John Elkingtons besök i Stockholm oktober 2003. Elkington som är författare och framstående konsult inom näringslivet, och som skrivit många böcker och artiklar inom hållbar utveckling, hade en rätt dystert bild av dagens förtroendekris mot företag och politiken kring hållbar utveckling. Enligt Elkington, så var Johannesburgmötet med undantag för diskussionen om mänskliga rättigheter, misslyckat ur en politisk synvinkel. Elkington menar att det hela har blivit ett ”politiskt spel” mellan olika nationer och att det kanske kommer krävas en större katastrof innan man verkligen kommer att ta i med hårdhandskarna och kämpa för en hållbar utveckling.¹²⁸ Gillberg¹²⁹ menar att företagen och NGO:s har gått mot ett ömsesidigare samarbete samt att NGO:s har fört fram miljöfrågorna till en arena där de lättare får gehör för dem. Elkington menar dock att trots att miljörelsen har fått ökat inflytande så måste de börja samarbeta mera med näringslivet, något som även Söderberg, Skanska, efterlyser. Ringström skriver följande i sin inledning: ”Politikerna har misslyckats med att ta ut färdriktningen för en global hållbar utveckling. Istället ligger bollen hos näringslivet tillsammans med miljörelsen. Det siar hållbarhetsgurun John Elkington, som är bekymrad över företagsskandalerna och det minskande förtroendet för näringslivet.”¹³⁰

4.3.1 Kritik mot företag och deras samhällsansvar

En förtroendekris som ligger längre tillbaka i tiden, stod Skanska för i och med olyckan vid Hallandsåsen 1997, något som Söderberg¹³¹ själv nämner som någon slags startpunkt för miljöarbetet. Företagets marknadsvärde sjönk med gigantiska belopp efter katastrofen. Orsaken till detta menar marknadsanalytiker är det misstroende som växte fram mot företaget efter hanteringen av de miljömässiga aspekterna vid Hallandsåsen.¹³² Gillberg menar att olyckan hade kunnat förhindras med ett väl fungerande implementerat miljöledningssystem. Rhoca Gil hade aldrig kunnat slinka igenom de krav som skulle ställts.¹³³ I *Mänskliga rättigheter - Företagens ansvar?*¹³⁴ står det att läsa om ett flertal olika svenska företag och deras projekt. Bland annat får Skanska och ABB kritik för två kraftprojekt som de varit inblandade i, var och en på sitt håll. Det står dock ej att läsa vad det var som direkt hände men som beskrivs så är speciellt dammprojekt starkt sammankopplande med etiska överväganden och är därför mycket intressanta som så kallade ”Case studies”. Vidare står att i dessa fall är ”ekonomisk utveckling nästan regelmässigt mot minoritetsintressen”. Även Tetra Pak och Volvo tas upp bland många andra företag som verkar i länder med till exempel tortyr, ”försvinnanden” och utomrättsliga avrättningar. Som går att utläsa kommer många internationella företag i kontakt med konflikter av olika slag.

4.3.2 Flügger AB och Skanska – från kris och katastrof till positiv förändring

Tyvärr är det väl så i vissa fall att det måste hända något drastiskt för att vi som personer eller företag ska förstå vikten av att ha väl fungerande skydd eller system som kan förhindra katastrofer. I Gillbergs avhandling¹³⁵ kan vi läsa om ett av de företag som Gillberg studerade, Flügger AB som producerar färg. År 1990 gick ett rör i tillverkningsprocessen sönder och lösningsmedel rann ut i Sörån. Fiskar dog och företaget hamnade i blickfånget i media som det oansvariga företaget. Den verkställande direktören för Flügger AB som Gillberg

¹²⁸ Ringström, Lisa <http://www.miljorapporten.se> 2003-11-17

¹²⁹ Gillberg (1999) s.115

¹³⁰ Ringström, Lisa <http://www.miljorapporten.se> 2003-11-17

¹³¹ Söderberg (2003)

¹³² Gillberg (1999) s. 116

¹³³ Gillberg (1999) s. 116

¹³⁴ Amnesty International (2001). *Mänskliga rättigheter – företagens ansvar* s.22-23 ,32

¹³⁵ Gillberg (1999) s. 152-156

intervjuar, berättar att han blev chockad av händelsen. Innan han började på det aktuella företaget säger han sig ha fått information att företaget tog miljöfrågorna på högsta allvar och att tillverkningen skedde på ett säkert sätt. I en genomgång av företaget upptäcktes att säkerheten gällande de miljömässiga aspekterna var under all kritik. Undersökningar bland kunder och detaljhandlare visade att företaget kom att framstå som en riktig miljöbov och deras produkter blev ifrågasatta. Företaget tvingades att göra något handlingskraftigt snabbt. Skulle detta inträffa igen så skulle företaget, vara ”borta” från den marknad de verkade på.¹³⁶ För de två företagen Skanska samt Flügger AB så kan paralleller dras genom att inget av de två verkade ha väl fungerande system för att hantera miljöfrågor innan deras företag blev inblandade i en olycka. Händelserna i de båda företagsfallen skulle kunna ses som startpunkten för ett intensivt miljöarbete, likväl att båda blev kända som miljöbovar i media. Idag verkar Skanska som vi sett i denna studie ha ett fungerande miljö- och hållbarhetsarbete, likaså Flügger AB som efter olyckan tvingades att, så att säga, ”lägga om kurs” för företagets överlevnad. Resultatet av att Flügger AB investerade i all nödvändig teknik gjorde att de fick en ledande position och började marknadsföra sina investeringar. Detta mottogs dock på ett negativt sätt av branschorganisationen som såg företaget som en förrädare. De menade att detta kunde avslöja att det stod dåligt till på miljösidan även hos andra företag, något som skulle tvinga dem att gå i samma fotspår som ”olycksföretaget”. Den verkställande direktören, som inte arbetar kvar på företaget, vad jag förstår är pensionerad vid intervjun, berättar att man inofficiellt försökte pressa företaget till att helt enkelt ge upp sina planer. De satte dock ”hårt mot hårt” och hotade att lämna branschorganisationen samt att informera media om att de satte sig emot. Den före detta verkställande direktören menar att den kritik de fick gjorde att de blev ännu mera övertygade att de agerat på ett riktigt sätt. Kritiken blev ytterligare ett bra argument för att fortsätta investera, företaget hade redan fått en ledande position. Idag är åsikterna inom branschen en helt annan, man kan tala om en total ”omvändelse”, ett paradigmskifte. Att ta miljöansvar är ett måste för företag som vill framstå som seriösa, säger den före detta verkställande direktören i Gillbergs intervju.¹³⁷

En slutsats i detta fall är att det inte alltid kanske mottas med öppna armar uppåt i organisationen, eller i detta fall branschorganisationen, då några medarbetare eller ett enskilt företag tar ett steg framåt. Denna händelse har nu ett antal år på nacken, idag är det i de flesta fall en helt annan inställning hos företagen, något som de intervjuer som gjorts i denna studie visar på. I Flügger AB:s fall kan konstateras att det som började som något illavarslande för företaget har gått en ljusare framtid till mötes. Flüggers processororienterade koncept kom sedan att spridas till hela Flügger-gruppen i Skandinavien. Kunskapen som fanns i företaget spreds till de övriga butikerna och hela vägen till kunderna som informerades om de miljövänliga alternativen samt de produkter som orsakar skador och hur skadan av användningen kan minskas. Flügger var den första färgproducenten i världen att erhålla ett ISO 14001-certifikat och flera andra färgproducenter i Sverige kom att implementera miljöledningssystem vilket senare även spred sig till övriga producenter i Europa. Sammanfattningsvis så konstaterar Gillberg att Flügger AB i Sverige har åstadkommit en kedjereaktion som ett resultat av de första miljöinsatserna till följd av olyckan i Sörån.¹³⁸ Gillberg vill också lyfta fram att de anställdas miljömedvetenhet på jobbet fick en positiv påverkan på deras handlande i hemmet och att gapet mellan miljömässigt handlande och etik på arbetsplatsen kontra hemmet hade minskat. Gillberg menar att vi kanske kan tala om en ”värde-baserad rationalitet” där vissa normer för handlande skulle bli gällande.¹³⁹

¹³⁶ Gillberg (1999) s. 152-156

¹³⁷ Gillberg (1999) s. 167

¹³⁸ Gillberg (1999) s. 168

¹³⁹ Gillberg (1999) s. 169

En slutkommentar till de intervjuer som uppsatsen baseras på är att Skanskas miljöarbete verkar ha fått mera tyngd efter just Hallandsåsprojektet. Tyngdpunkten på socialt ansvar med inriktning på medarbetarna, verkar ha funnits med betydligt längre. Om Volvo har jag, både genom intervjun och dessförinnan, fått uppfattningen att de länge har arbetat med miljöfrågor och är erkänt duktiga på detta. Green Cargo har, som tidigare nämnts, redan från början som vision att medverka till hållbar utveckling men i deras fall blir det inte på lika påtagligt med de sociala aspekterna som för Skanska, Volvo och Tetra Pak. Intervjuerna har visat att frågan om olika aktörers och då speciellt företagets ansvar, inte är en lätt fråga. Frågan om företagets samhällsansvar tror jag nog kommer tas upp betydligt mer under kommande år bland såväl företag som allmänhet och politiker. Förhoppningen är väl att man kan nå en överenskommelse där de olika aktörerna är eniga om att alla måste hjälpas åt för att nå målet med hållbar utveckling. Att det inte bara blir ett tomt begrepp utan att det leder till att ”de tre benen” miljö, ekonomi och socialt ansvar verkligen kan förstärka varandra och leda till just en hållbar utveckling för alla, på alla plan.

5 Slutsatser

I den här studien har jag kommit fram till att begreppet hållbar utveckling kan tolkas på olika sätt men att de intervjuade företagen har Brundtlandkommissionens definition som en grund i sitt arbete. Min teoretiska förankring visar dock på att det finns många olika tolkningar samt en hel del kritik mot begreppet, något som också speglas i vissa svar jag fått i intervjuerna. Företagen använder begreppet på lite skilda sätt beroende på sin verksamhet. Det finns även vissa skillnader mellan företagen hur de väljer att skriftligt och muntligt definiera begreppet. Rent generellt visar studien att företagen har uppfattningen att de arbetat med hållbar utveckling under många år men att de på senare år tagit ett mera samlat grepp om frågorna. Frågan kan dock ställas om hållbar utveckling som begrepp tillför något nytt innehållsligt. Klart är dock att fler företag går mot att göra hållbarhetsredovisningar istället för rena miljöredovisningar. Detta kan nog sägas vara den nya trenden. Företagen känner press på sig från olika aktörer i samhället att alltmer arbeta med alla aspekterna utifrån hållbar utveckling. Det talas om det mera ”företagsanpassade” begreppet ”Triple bottom line” där företaget måste se till alla tre aspekterna ekonomi, miljö och socialt ansvar måste gå ”hand-i-hand” för att det ska bli hållbart på lång sikt. Det som går att konstatera är att samhällsansvaret kommit att bli en allt större del i företagets hållbarhetsarbete. Denna studie visar också på hur företagen upplever problem med hur långt de förväntas gå då det gäller att ta samhällsansvar. Företagen verkar tycka att den rådande tendensen är att mer och mer ansvar läggs på företagen. Åsikter har framkommit om det är självklart att alla i samhället ska ha, så att säga ”maximalt” ansvar av alla de tre aspekterna, det vill säga, ekonomi, miljö och socialt ansvar. Arbetet med att nå målet om en hållbar utveckling är på god väg, men inte en lätt väg, dock nödvändig för alla på lång sikt. Det kommer att krävas energi, attitydförändringar, ett mer långsiktigt perspektiv och till viss del ett förändrat sätt att leva på, eller sagt ur ett företagsperspektiv, ett förändrat sätt för att överleva. Både företag, myndigheter, organisationer och enskilda individer verkar dock ha en vilja och förståelse att verka för en hållbar utveckling för nu levande, liksom kommande generationer.

6 Källförteckning

6.1 Tryckta källor

- Amnesty International (2001). *Mänskliga rättigheter – företagens ansvar?*. Miljö ISO 14001. Kristianstad Boktryckeri AB.
- Bell, J. (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund
- Ebbesson, Jonas (2000). *Internationell miljö rätt*. Iustus Förlag AB. Uppsala
- Ebbesson, Jonas (2003). *Miljö rätt*. Iustus Förlag AB. Uppsala
- Gillberg, Minna (1999) *From Green Image to Green Practice- Normative action and self-regulation*. Dept. of sociology, Lund University
- Henderson, David (2002). *Missriktad välvilja. Falska föreställningar om företagens samhällsansvar*. Elanders Gotab. Stockholm
- Holme, Idar. Solvang Bernt, Krohn (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur. Lund.
- Jacobsen, Jan Krag (1993). *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*. Studentlitteratur. Lund.
- Karpesjö, Anders (1992). *Miljöprofilering. När chefen fick gröna glasögon försvann de röda siffrorna*. Liber Ekonomi. Malmö.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur. Lund.
- Kågeson, Per (1993). *Miljö och ekonomi i samspel*. Naturskudsföreningen Förlag. Stockholm
- Lantz, Annika (1993). *Intervjumetodik*. Studentlitteratur. Lund.
- Larsson, Lars-Olle (1995). *Miljöledning, miljörevision, miljöredovisning*. Scandbook. Falun.
- Larsson, Lars-Olle (1999). *Miljöinformation och miljöredovisning. En vägledning för företag och revisorer*. KPMGs Miljöredovisning. Stockholm.
- Larsson, Lars-Olle (2002). *Transparency! Det genomskinliga företaget*. GECCO Information. Ljungby
- Ljungdahl, Fredrik (1999). *Utveckling av miljöredovisning i svenska börsbolag - praxis, begrepp, orsaker*. Wallin & Dalholm Boktryck AB. Lund.
- Merriam, Sharan B (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Studentlitteratur. Lund.
- Svensson, Per-Gunnar. Starrin Bengt (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur, Lund

Wandén, Stig (1997). *Miljö, livsstil och samhälle. En systemanalys av miljöproblemen*. Nerenius & Santerus Förlag. Stockholm

Westerlund, Staffan (1997). *En hållbar rättsordning – rättsvetenskapliga paradig och tankevänder*. Iustus Förlag AB. Uppsala

6.2 Internetkällor

<http://www.svensktnaringsliv.se/Index.asp?PN=187333&ID=378557> 2003-11-27

<http://www.un.rg/events/wssd/summaries/envdevj10.htm> 2003-11-29

Ringström, Lisa <http://www.miljorapporten.se/article.jsp?article=10434>, 2003-11-17,

Publicerad 031113

6.3 Muntliga källor

Fransson, Jenny Deloitte & Touche (2003-11-12), Intervju utförd av Theresia Nyström

Melin, Agneta Tetra Pak (2003-11-11), Intervju utförd av Theresia Nyström

Mårtensson, Lars Volvo Lastvagnar(2003-11-10), Intervju utförd av Theresia Nyström

Söderberg, Staffan Skanska(2003-11-10), Intervju utförd av Theresia Nyström

Åkerström, Erica Green Cargo (2003-11-13), Intervju utförd av Theresia Nyström

6.4 Övrigt skriftligt material

Deloitte & Touche 2003 *Årets rapportering*

Green Cargo -Vision, vilja, värden - hållbar utveckling 2001

Green Cargo Års- och hållbarhetsredovisning 2002 – nu och i framtiden

Skanska Hållbarhetsredovisning 2002

Tetra Pak Miljöredovisning 2002 Sverige - med sociala frågor

The Volvo Group 2002

Volvo Group Code of Conduct

Volvo Lastvagnar *Företagspresentation*

7 Bilagor

7.1 Intervjufrågor till företagen

1. Hur definierar ert företag hållbar utveckling?
2. Vad innebär hållbar utveckling för ert företag.
3. Hur arbetar ert företag med hållbar utveckling?
4. Hur påverkar det er verksamhet?
5. Hur började ert arbete med hållbar utveckling?
6. Varför har ert företag gått till att arbeta efter begreppet hållbar utveckling?
7. Finns det några frågor som ert företag betonar speciellt utifrån begreppet hållbar utveckling och varför i sådana fall?
- 8 Hur tycker ni att ert företag förhåller sig till begreppet hållbar utveckling? Är hållbar utveckling implementerat i alla steg i företagets processer?
9. Vilken roll ser ni att ert företag har i samhället och vad tar ni på er för ansvar utifrån begreppet hållbar utveckling?
10. Ger ert företags hållbarhetsredovisning en hel och rättvisande bild av företaget?
11. Är det viktigt att främst framstå som en god samhällsmedborgare? På vad sätt i sådana fall?
12. Vågar ert företag belysa att man är mindre bra på några aspekter ?
13. Vad gör ni konkret för att framstå som ett ansvarsfullt företag? Samarbetar ni med några organisationer ex. Amnesty etc.
14. Vad tycker ni att ni kommit längst med vad det gäller hållbar utveckling och vad behöver ni arbeta mera med?

7.2 Intervjufrågor till Deloitte & Touche, Jenny Fransson

1. Hur definierar ni själva begreppet hållbar utveckling?
2. Ni säger att hållbarhetsredovisning används i er rapport som ett samlingsnamn för redovisningar som innehåller miljörelaterad, och/eller etisk information och/eller social information och att exempel på redovisningar som förekommer är CSR Report, hållbarhetsredovisning, miljöredovisning, miljö och socialt ansvar samt Sustainability report. Om det nu handlar om hållbar utveckling dvs. miljö, ekonomi och socialt ansvar, hur har ni då resonerat då ni valt ut företag med som enbart redovisar tex. en miljöredovisning?
3. Ger företagens hållbarhetsredovisning en hel och rättvisande bild av företaget?
4. Vad är det för positivt och negativt med de olika sätten vilka företagen redovisar?
5. I er rapport säger ni att Deloitte's undersökningar är en utvärdering av den redovisade informationen, och inte en utvärdering av företagets faktiska arbete. Tror du att det finns ett stort gap mellan det skrivna ordet och vad som verkligen görs i handling? Tror du att det skiljer olika branscher åt? Du nämnde ju Green Cargo som ett bra exempel då vi pratades vid i telefon.
6. Finns det en gräns för hur stor roll ett företag ska ta i samhället tycker du? Är det företagen som till största delen ska bära ansvaret för sociala frågor?
7. Är definitionen hållbar utveckling fortfarande lika aktuellt? Hur tror du att företagen ser på definitionen hållbar utveckling och hur tror du att de använder begreppet i sin verksamhet?
8. Tycker du dig se några faror, negativa sidor med hur företagen handskas med hållbar utveckling?
9. Vilken, tror du, är den främsta anledningen till att företagen gått mot att redovisa och tala om hållbar utveckling?
10. Vad är det för brister du tycker dig se i hållbarhetsredovisningarna? Miljöarbetet och de andra aspekterna i övrigt? Vad bör företagen blir bättre på både vad gäller sin redovisning och i sin faktiska verksamhet? Vad har företagen kommit längst med i sitt hållbarhetsarbete? Hur skulle du vilja att en bra redovisning såg ut utifrån begreppet hållbar utveckling?
11. Hur tror du utvecklingen kommer att se ut då det gäller att redovisa hållbar utveckling i tryckt material. På webben? Muntligen?
12. ”Tripple-bottom-line-konceptet” som vissa har som koncept i sin verksamhet, vad är det för styrkor och svagheter med det?
13. Kan du uttala dig något om de fyra företag jag valt avseende deras redovisning och faktiska arbete?